

ÜSKÜDAR İLÇESİNDE ÇOCUKLARIN EĞİTİM VE MESLEK SEÇİMİ KONUSUNDA AİLELERİN TERCİHLERİ: HANEHALKI REİSLERİ (HHR) ÜZERİNE GÖRGÜL (AMPİRİK) BİR ARAŞTIRMA

Prof. Dr. Sedat MURAT *
Dr. İbrahim ŞENÖZ **

Özet

Gerek mikro ve gerekse makro düzeyde toplumların gelişmesinde en belirleyici faktörün eğitim olduğunu söylemek mümkündür. Diğer taraftan, 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren insan gücü yerine makinenin ikame edilmesiyle başlayan sanayi devrimi, nitelikli insangücü ihtiyacını belirgin bir şekilde ortaya çıkarmış ve fiziksel gücün yerini el becerisi almaya başlamıştır. Günümüz bilgi toplumlarında ise hem bedensel hem de el becerisinin yerini beyin gücü almıştır. Tüm dünyada, özellikle gelişmiş ülkelerde teknolojik alanda yaşanan gelişmeler bir çok yeni mesleğin ortaya çıkmasına, bazı mesleklerin ise ortadan kalkmasına neden olmuştur. Eğitim ve meslek seçiminin bu denli önem kazandığı günümüzde çocukların fiziksel ve psikolojik özellikleri ve ailelerin tercihlerinin dikkate alınmaması düşünülemez. Ülkemizin eğitim ve teknoloji alanında yaşadığı gelişmeleri, aile yapısında meydana gelen değişimleri ve bu gelişme ve değişimlerin çocukların eğitim ve meslek seçimi konusunda tercihleri üzerindeki etkisini belirleyebilmek için görgül (ampirik) araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu amaçla, Üsküdar genelinde 992 Hanehalkı Reisiyle (HHR) yüzyüze mülakat yapılmış ve HHR'nin çocuklarının eğitim ve meslek seçimi konusunda tercihleri tespit edilmiştir. Ayrıca, Üsküdar genelindeki bu veriler, DPT'nin 1988 yılında yapmış olduğu araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma ile aradaki farklar ve benzerlikler ortaya konmaya çalışılmıştır.

* İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

** Adile Sadullah Mermerci Polis Meslek Yüksek Okulu Öğretim Görevlisi

Abstract

It is possible to state that education is the most distinguishing factor in developments of societies in both micro and macro levels. On the other hand, Industrial Revolution which began by replacing manpower with machine from the second half of 18th century, and manual skill has started to replace physical power. However, in modern societies, brain power has replaced both physical and manual skills. Technological developments has triggered the fact that many new professions emerged as a result and some other professions disappeared all over the world, especially in developed countries. It is impossible not to heed the physical and psychological qualifications of children and choices of families in modern world where education and career selection carry vital importance. There is need for empirical research in order to define the effects of economic and technological developments of Turkey and changes in family structures over the career choices of children and education. Therefore, face to face interviews were held in Uskudar with 992 Household Head and their opinions on their children's education and career choices determined. Additionally, the data covering Uskudar region has been compared to those of State Planning Organization (SPO) which collected in 1988 by this institution. The comparison aimed at describing the differences and similarities between two researches.

I. GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN AMACI, KONUSU, ÖNEMİ VE TEORİK ÇERÇEVESİ

1. Araştırmanın Amacı, Konusu ve Önemi

Türkiye’de çocukların eğitim ve meslek seçimi konusunda ailelerin tercihleri ile ilgili olarak başta DİE ve DPT olmak üzere birçok kurum tarafından kapsamlı araştırmalar yapılmaktadır. Ancak, bu araştırmalar bazen farklılıklar taşımakta veya genel hükümlere gitmeyi güçleştirmektedir. Diğer taraftan, Genel Nüfus Sayımları demografik açıdan önemli kaynaklar olmakla birlikte, bunların sonuçlarından sınırlı bir şekilde yararlanılmaktadır. Bu da, planlamacılar ve politika yapanlar açısından yeterli olmamaktadır. Eğitimin daha da önem kazandığı günümüzde, derinlemesine ve küçük birimlere kadar inerek ailelerin bu konudaki tercihlerinin incelenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Böyle bir ihtiyacın giderilmesine yönelik olarak hazırlanan bu araştırmanın amacı, Üsküdar ilçesindeki HHR’nin çocuklarının eğitim ve meslek seçimleri konusundaki tercihlerinin ortaya konulmasıdır. Bu doğrultuda, HHR’nin çocukları için istedikleri öğrenim düzeyi, tercih ettikleri lise türü, çocukları için dini eğitime ihtiyaç duyup duymadıkları, şayet ihtiyaç duyuyorlarsa bu eğitimin nerede verilmesini istedikleri, ayrıca erkek ve kız

çocukları için tercih ettikleri meslek türleri ve çocuklarının hayata hazırlanmaları açısından boş zamanlarında çalışmalarını uygun bulup bulmadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Toplumların kalkınmasında ekonomik, sosyal ve kültürel hedeflerin bir bütün oluşturduğu açıktır. Bu hedeflerden biri olmadan diğersinin tam olarak gerçekleşebilmesi mümkün değildir. Ekonomik ve sosyal kalkınma karşılıklı olarak birbirine muhtaçtır ve biri olmadan diğeri gerçekleşemez. Ancak, bu iki kalkınmayı gerçekleştirecek olan eğitimidir. Eğitim ve öğretim sorununu çözümlenemeyen, çocuklarını ilgi ve yeteneklerine göre mesleklere yönlendiremeyen, bu alanda köklü çözümler ve değişimler oluşturamayan, günlük politik ve programlarla uğraşan bir ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmayı istenilen düzeyde gerçekleştirmesi çok güçtür.

Günümüzde, sanayileşmiş ve sanayileşme çabası içinde olan toplumlar, bilim ve teknolojiye hızlı gelişmelerle bilgi çağına girmektedir. Ulaşılan eğitim düzeyi ve yoğun bilgi üretimi maliyeti etkileyen en önemli etken haline gelmiştir. Ülkeler arasındaki rekabet üstünlüğü ancak, çalışanların mevcut yeniliklere paralel olarak bilgi ve becerilerini geliştirmeleriyle sağlanabilmektedir.

Hızlı teknolojik değişiklikler dolayısıyla bazı mesleklerin ortadan kalkıp, yerlerine yeni mesleklerin gelmesi veya bu meslek ve sanat dallarındaki üretim yöntemlerinin değişmesi mevcut bilgi ve becerileri ve kişilerin yeniden eğitimini gündeme getirmektedir. Bundan dolayı daha önceden kazanılan bilgi ve becerilerin sürekli yenilenmesi ve "sürekli eğitim" günümüzde önem kazanmıştır (Murat, 1996; 142).

1850'li yıllarda İngiltere'de 431 meslek türü tespit edilebilmişken, bu rakam 1920'lerde 20 bine, günümüzde ise 45 binlere ulaşmıştır. Bu denli mesleğin bulunduğu bir dünyada mesleklerin seçiminde çocukların fiziksel, psikolojik ve biyolojik özellikleri kadar aile bireyleri ve ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve kültürel yapının da önemli bir rolü bulunmaktadır (Özsoy, ty; 11-15).

Eğitimin en önemli amaçlarından biri, bireylerin bilgi ve becerilerini artırmak olmakla beraber, asıl üzerinde durulması gereken amaç, bu bilgi ve becerileri olumlu bir şekilde kullanabilecek, kendisine güven duyan, çevresine ve topluma uyum sağlayabilen, olumlu tutum ve davranışlara sahip, yarınlarından emin ve mutlu bir insan tipini gerçekleştirmek olmalıdır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, bir ülke veya bölgenin kalkınması ve büyümesinde birçok faktör rol oynamasına rağmen, en önemli faktörün “yetişmiş insan gücü” olduğunu söylemek mümkündür. Kalkınma ve dünyada söz sahibi olma iddiasında olan ülkelerin, insan güçlerini miktar olarak arttırmalarından daha çok, mevcut bu gücü sanayileşme ve çağdaşlaşmaya paralel olarak ihtiyaç duyulan vasıf ve niteliklerde yetiştirmeleri daha fazla önem arz etmektedir. Bu ise, ancak kaliteli bir eğitim sisteminin kurulması ve mevcut insan gücünün eğitim düzeyinin artırılması ile mümkündür.

Eğitim, insan yetiştirme faaliyetlerini ifade eder. Sistemin analizi için bu kavramla neyin kastedildiğini belirlemek zorunluluğu söz konusudur. Eğitimin muhtelif tanımları yapılmaktadır. Yüzlerce tanım arasında farklılıklar olmakla birlikte, tanımların ortak ve değişmez tek unsuru “insan”dır.

“Bir cemiyette yetişmiş neslin, henüz yeni yetişmeye başlayan nesle fikirlerini ve hislerini vermesidir” şeklinde yapılan tanım ve aşağıda verilen diğer tanımlar bunun en belirgin örnekleridir. “Bireyin idraklerinde, kavrayışında, zihniyetinde, tutum ve değerlerinde, kabiliyet ve maharetlerinde bir değişme ve gelişmedir”. Başka bir tanımda eğitim, “Bilenin bilmeyene yaptığı tesirdir” şeklinde ifade edilmektedir. Diğer bir tanımda ise, “İşletme içinde veya dışında formel programlar yoluyla veya kendi kendine veya tecrübe kazanma yoluyla bir kişinin bilgi, yetenek ve tecrübelerinde değişiklik yapma faaliyeti” olarak tanımlanmaktadır.

Verilen tanımlardan da anlaşılacağı gibi, eğitim ile fertlerin özelliklerine -bilgi, beceri, idrak, tavır, davranış, yetenek, vs.- tesir etme, onları değiştirme veya geliştirme söz konusudur. Yine tanımlardan hareketle denilebilir ki, insanın özelliklerini şekillendirme iki boyutlu olup bugünkü ifadeleriyle eğitim ve öğretim ile ilgilidir. “Eğitim” yetiştirmenin zihniyet boyutunu, “öğretim” yetiştirmenin ihtiyaçlar boyutunu ifade eder (Murat, Ersöz, 2003; 23).

2. Üsküdar Nüfusunun Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı

Bir ülke veya bir bölge nüfusunun yaş grupları itibariyle dağılımı bilinmeden o ülke veya bölgenin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını, eğilimlerini ve sosyal fonksiyonlarını belirlemek mümkün değildir. İnsan gücü ve eğitim planlamasının sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi, yatırımların dengeli bir biçimde yönlendirilebilmesi açısından nüfusun yaş grupları itibariyle dağılımının tam

olarak bilinmesi özel bir önem arz etmektedir. Bu amaçla, öncelikle Üsküdar ilçesinin nüfus yapısı üzerinde durulacaktır.

Nüfus, yaş grupları bakımından çok farklı biçimlerde sınıflandırılmasına karşın, genellikle benimsenen ayırım; çalışma çağındaki olanlar ve çalışma çağı dışında bulunanlar şeklindedir. Çalışma çağındaki grubu 15-64 yaş grubundakiler oluştururken, çalışma çağı dışındaki grup ise 0-14 yaş grubundaki çocuklar ile 65 yaşın üstündeki yaşlılardan meydana gelmektedir. Bu tasnife zaman zaman 15-24 yaş grubundaki gençler de dahil edilmektedir. Türkiye, İstanbul ve Üsküdar ilçesinin bu şekildeki ayırımı göre taşıdığı özellikler aşağıda ele alınıp incelenmektedir (DİE, 2003; 140-147, DİE, 2002; 76-95).

Nüfusun yaş gruplarına dağılımına göre Türkiye, İstanbul ve Üsküdar nüfuslarına bakıldığında, her üç bölgenin de oldukça genç bir yapı arz ettiği, fakat zaman içinde çocuk nüfus oranının azalmakta, yetişkin nüfus olarak kabul edilebilecek 25-64 yaş grubu ile 65 yaş üstü yaşlı nüfusun payının ise artmakta olduğu görülecektir. Fakat, diğer taraftan, dikkat çeken önemli bir özellik ise, 15-24 yaş grubundaki gençlerin toplam nüfus içindeki payı hemen hemen her üç bölgede de aynı iken, 0-14 yaş grubundaki çocuk nüfus en yüksek paya Türkiye genelinde, en düşük paya ise Üsküdar'da sahipken, 25-64 yaş grubundaki yetişkin nüfus ise bu defa tam tersine en yüksek paya Üsküdar ilçesinde, en düşük paya ise Türkiye genelinde sahip bulunmaktadır. 2000 yılı itibariyle, her üç bölgede de yaşlıların oranı yaklaşık olarak % 5, 15-24 yaş grubundaki gençlerin payı ise % 21'ler civarındadır.

Çocuk ve gençlerin oluşturduğu 25 yaş altındaki grubun toplam nüfus içindeki payı, zamanla azalmakla birlikte, yine de yaklaşık olarak toplam nüfusun yarısını oluşturmaktadır. Ancak, bu grubun payı ülke ve İstanbul geneline nispeten Üsküdar'da daha düşüktür. Örneğin, 25 yaş altındaki çocuk ve gençlerin Üsküdar nüfusu içindeki oranı 1990 yılında % 49,7 iken, 2000 yılında % 44,3'e düşmüştür. Fakat, aynı yaş grubunun oranı aynı yıllar içinde ülke genelinde % 55'den % 50,3'e, İstanbul'da ise % 50,8'den % 47,3'e inmiştir. Görüldüğü gibi, toplam nüfus içinde 25 yaşın altındaki çocuk ve gençlerin oranı ülke genelinde daha fazla iken, Üsküdar'da daha düşüktür. Aşağıda da ele alınacağı üzere, bu husus, bağımlılık oranlarının ülke genelinde daha yüksek, Üsküdar'da ise daha düşük bir düzeyde gerçekleşmesine neden olmaktadır.

3. Üsküdar Nüfusunun Eğitim Durumu

Türkiye'de nüfusun eğitim itibarıyla gösterdiği özellikler Cumhuriyetten bu yana önemli değişiklikler göstermiştir. Nitekim, okuma yazma bilmeyenlerin oranı 2000 yılında % 12,7'ye düşmüştür. Ancak, kadın nüfusun 2000'li yıllarda % 19,4'ünün okuma yazma bilmemesi endişe vericidir. Bu durum, toplumda kız çocuklarına önem vermeyen zihniyetin halen devam ettiğini göstermektedir. Aslında, yirmi birinci asra girdiğimiz bu günlerde, sadece okuryazarlığın da çok fazla bir anlam ifade etmediğini, erkek nüfus kadar kız çocuklarımızın da yüksek niteliklere uygun şekilde yetiştirilmesinin gerektiğini belirtmek gerekmektedir.

Okur-yazarlık oranları eğitimde ele alınan ilk kriter olmakla birlikte nüfusun eğitim düzeyini göstermekte son derece yetersizdir. Bu sebeple nüfusun bitirilen son eğitim kurumu ile incelenmesinde yarar vardır. Bu nedenle, aşağıdaki kısımlarda nüfusun eğitim yapısı gerek okuryazarlık bakımından ve gerekse bitirilen son eğitim kurumu itibarıyla ele alınıp incelenmiştir.

Genel bir yaklaşımla, ülkemizin ilkökul eğitimi almış insanların ağırlıklı olarak temsil edildiği bir ülke olduğu söylenebilir. Zira, okur-yazar nüfusun yarıya yakın bir kısmını ilkökul mezunları oluşturmaktadır. Orta ve dengi okul mezunları % 10'un altında, lise ve dengi okul mezunları ise % 10'ların biraz üzerinde iken, yüksekokul ve fakülte mezunlarının oranı da oldukça düşük olup % 5'lerin altındadır.

Ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasında yetişmiş insan gücünün sahip olduğu önem dikkate alındığında, devletin nüfusun eğitim düzeyini yükseltici ve eğitimi özendirici faaliyetlerini artırması gerektiği ortadadır.

Bilindiği gibi, Cumhuriyetin ilanından sonra batı dünyası ile daha fazla entegre olabilmek için harf devrimi yapılarak Latin alfabesi kabul edilmiştir. 1935 yılında, Türk toplumunun % 80'e yakın bir kısmı, Latin alfabesini bilmediğinden, okuryazar olmayan bir duruma düşmüştü. Bu oranın mutlaka düşürülmesi gerekiyordu. Ancak, eğitim konusunda tüm uğraşlara ve önlemlere rağmen okuryazarlık oranının istenilen düzeye çıkarılabildiğini söylemek mümkün değildir. Nitekim, 1935 yılında toplam nüfusun % 80,7'si okuma yazma bilmezken, bu oran, 1960 yılında ancak % 60'a, 1990 yılında ise % 20'lerin altına, 2000 yılında da % 12,7'ye düşürülebilmisti. Her ne kadar, okuma yazma bilmeyenlerin oranının 25 yaşın üstündeki nüfusta daha yüksek olduğu (2000 yılında % 17,2) görülüyorsa da, bu oran 25 yaşın altındaki

nüfusta da (2000 yılında % 6,8) azımsanmayacak bir düzeydedir. Bilgi toplumu olma yolunda gelişmiş ülkelerin önemli mesafeler aldığı yirmi birinci asrın başlangıcında Türkiye'deki toplam nüfusun halen % 12,7'sinin okuma yazma bilmemesi oldukça düşündürücüdür. Diğer taraftan, içinde bulunduğumuz bilgi toplumunda sadece okur yazar olmanın da çok önemli ve anlamlı olduğunu söylemek yeterli değildir. Nitekim, okuryazarlığın fonksiyonel bir anlam taşıması ve çağın ihtiyaçlarına cevap vermesi gerekmektedir. Ancak, aşağıda da ele alınacağı üzere, İstanbul'un ve özellikle de Üsküdar'ın eğitim düzeyinin ülke geneline göre daha iyi durumda olduğunu belirtmek mümkündür.

Türkiye genelinde okur yazar olmayanlarla ilgili bu olumsuz tabloyu İstanbul ve Üsküdar ilçesinde görmüyoruz. Diğer yandan, ülke genelinde olduğu gibi, hem İstanbul'da hem de Üsküdar'da zamanla okuma yazma bilmeyenlerin oranının düştüğü, ancak, okuma yazma bilmeyenlerin oranının İstanbul geneline göre Üsküdar'da daha düşük olduğu da dikkat çekmektedir. Nitekim, 1980-2000 yılları arasında okuma yazma bilmeyenlerin oranı ülke genelinde % 32,5'den % 12,7'ye, İstanbul'da % 16,5'den % 6,6'ya, Üsküdar'da ise % 14,3'ten % 5,1'e düşmüştür.

Diğer taraftan, erkeklere göre kadınlar arasında okuma yazma bilmeyenlerin oranının çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Fakat, kadın nüfusta okuma yazma bilmeyenlerin oranı zaman içinde sürekli olarak düşmekte ve bu düşüş Türkiye ve İstanbul geneline göre Üsküdar'da daha yüksek olarak gerçekleşmektedir. 1980-2000 yıllarını dikkate aldığımızda, okuma yazma bilmeyenlerin oranı ülke genelinde erkekler arasında % 20'den 6,1'e, kadınlar arasında % 45,3'ten % 19,4'e, İstanbul genelinde ise erkekler arasında % 9,1'den % 2,8'e, kadınlar arasında % 24,7'den 10,5'e, Üsküdar'da da erkekler arasında % 7'den % 1,9'a, kadınlar arasında ise % 22,3'ten 8,2'ye düşmüştür. Bu veriler bize, okuma yazma bilmeyenlerin oranının, hem erkekler hem de kadınlar arasında, Üsküdar ilçesinde daha düşük olduğunu, yani bu ilçe nüfusunun eğitim bakımından daha avantajlı bir durumda olduğunu göstermektedir.

İstanbul'daki okuma yazma bilmeyenlerin ülke içindeki payı artarken, Üsküdar'ın İstanbul içindeki payı zamanla azalmaktadır. 1980 ile 2000 yılları arasındaki gelişmeyi dikkate aldığımızda, İstanbul'un ülke içindeki payı % 5,5'den % 7,8'e yükselirken, Üsküdar'ın İstanbul içindeki payının ise % 4,8'den % 3,8'e düştüğü görülecektir. Okuma yazma bilmeyen nüfus bakımından İstanbul'un ülke içindeki payının artmasının en önemli nedeni bu bölgeye

yönelik yoğun göç hareketleridir. Görüldüğü gibi, aşırı göç, yetersiz altyapı ve çarpık şehirleşmeye yol açmasının yanısıra, toplam insan kalitesini de bozmaktadır. Ancak, Üsküdar'ın bu anlamda İstanbul geneline göre daha şanslı olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda, okuma yazma bilmeyenler konusu ele alınıp incelenirken, dile getirildiği gibi, yıllar itibariyle hem ülke ve İstanbul genelinde hem de Üsküdar ilçesinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı azalırken, okuma yazma bilenlerin oranı ise artmaktadır. Ancak, toplam nüfusun halen yüzde yüzünün okuma yazma bilir hale gelmediğini görmekteyiz. Nitekim, ülke genelindeki toplam nüfusun % 87'lik kesimi okuma yazma bilirken, bu oranın İstanbul genelinde ve Üsküdar ilçesinde, daha yüksek olup, % 95'lere ulaştığı görülmektedir.

Okuma yazma bilenlerin cinsiyet açısından dağılımına baktığımızda, erkek ve bayan oranları arasında, okuma yazma bilmeyenlerde olduğu kadar açık bir fark göze çarpmamaktadır. Nitekim, 2000 yılı itibariyle, okur yazar nüfusun Türkiye genelinde % 45,7'sini, İstanbul genelinde % 47,2'sini ve Üsküdar ilçesinde de % 48,6'sını bayanlar oluşturmaktadır. Görüldüğü üzere, okuma yazma bilenlerin cinsiyet bakımından dağılımı İstanbul ve Üsküdar ilçesinde benzer özelliklere sahipken, okuma yazma bilenler içinde bayanların oranı Türkiye genelinden daha yüksektir.

Okuma yazma bilen nüfus içinde herhangi bir öğrenim kurumundan mezun olmayanların oranı, hem ülke ve İstanbul genelinde hem de Üsküdar ilçesinde 1980-1990 yılları arasında düşerken, 1990-2000 yılları arasında ise tekrar yükselmiştir. Okuryazar nüfus içinde bir öğrenim kurumundan mezun olmayanların oranı, 1980 yılında ülke genelinde % 24,5, İstanbul'da % 18,5 ve Üsküdar'da % 17,6 iken, 1990 yılında ülke genelinde % 19,8, İstanbul'da % 15,3 ve Üsküdar'da % 18,6'ya düşmüş, fakat 2000 yılında bu oranlar tekrar ülke genelinde % 24,7, İstanbul'da % 20,3 ve Üsküdar'da ise % 18,4 olmuştur. Görüldüğü gibi, Üsküdar ilçesinde herhangi bir öğrenim kurumundan mezun olmadan okuma yazma öğrenenlerin oranı ülke ve İstanbul genelinden daha düşüktür. Herhangi bir öğrenim kurumundan mezun olmadan okuma yazma bilenlerin oranının artış göstermesinde, bu yıllar arasında okuma yazma bilmeyenlere yönelik olarak başlatılan okuma yazma kurslarının önemli bir rolü olmuştur.

Herhangi bir öğrenim kurumundan mezun olmadan okuma yazma bilenlerin cinsiyet açısından dağılımına bakıldığında, oranlar arasında fazla bir fark olmadığı, fakat bayanların oranının zaman içinde az da olsa bir düşüş

eğiliminde olduğu görülecektir. 2000 yılı itibariyle, Türkiye genelinde erkeklerin oranı (% 50,5), İstanbul (% 49) ve Üsküdar'da (% 48) ise bayanların oranı biraz daha yüksektir.

Bir ülke nüfusunun eğitim yapısının belirlenmesinde, okur-yazarlık oranları önemli bir kriter olarak karşımıza çıkmakla birlikte, bunun son derece yetersiz olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle, nüfusun eğitim yapısının bitirilen son eğitim kurumu bakımından incelenmesinde yarar vardır.

Genel olarak ifade etmek gerekirse ülkemizin, buna İstanbul geneli ve Üsküdar da dahil, ilkökul eğitimi almış insanların ağırlıklı olarak temsil edildiği ve okuryazar nüfusun önemli bir kısmını ilkökul mezunlarının oluşturduğu bir niteliğe sahip olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, ekonomik ve sosyal kalkınmada yetişmiş insan gücünün sahip olduğu önem dikkate alındığında, ülkemizdeki nüfusun eğitim düzeyini yükseltici ve eğitimi özendirici faaliyetlerin artırılması gerektiği ortadadır.

Okuryazar nüfus içinde en yüksek payı ilkökul mezunları oluşturmaktadır. Bunların oranı ülke ve İstanbul geneli ile Üsküdar ilçesinde zaman içinde azalmakla birlikte, bu oran ülke ve İstanbul geneline göre Üsküdar'da daha düşüktür. Nitekim, toplam okuma yazma bilen nüfus içinde ilkökul mezunlarının oranı 1980-2000 yılları arasında, ülke genelinde % 56,2'den % 42,4'e, İstanbul'da % 53,4'ten % 41,5'e ve Üsküdar'da da % 50,3'ten % 34,3'e düşmüştür. Görüldüğü üzere, okuryazar nüfus içinde ilkökul mezunlarının oranı ülke ve İstanbul geneline nispeten Üsküdar'da daha düşük olmakla birlikte, yine de toplam okuryazar nüfusun üçte birini oluşturmaktadır.

Cinsiyet açısından okuryazar nüfus içindeki ilkökul mezunlarının durumuna bakıldığında, bunların çoğunluğunu, 2000 yılı Üsküdar verisi hariç, hem ülke hem de İstanbul genelinde erkekler oluşturmasına rağmen, erkek ve kadın oranları birbirine oldukça yakındır. Nitekim, 2000 yılı itibariyle, ilkökul mezunlarının ülke genelinde % 50,3'ünü, İstanbul'da % 50,5'ini erkekler oluştururken, Üsküdar ilçesinde ise bayanların oranı erkeklerden daha yüksek olup % 52,3'tür.

Orta ve dengi okul mezunlarının okuma yazma bilen nüfusun içindeki payına bakıldığında, 1980-2000 yılları arasındaki yirmi yıllık süre içinde, İstanbul'un payının bu süre içinde pek değişmeyip % 12'ler civarında seyrettiği, ülke genelinin payının ise zaman içinde azaldığı ve % 8,4'lerden % 11,5'e

yükseldiği, Üsküdar'ın payının da zamanla azalıp % 14,5'ten % 12,9'a düştüğü görülecektir.

Orta ve dengi okul mezunlarının cinsiyet itibariyle dağılımında çoğunluğu erkeklerin oluşturduğu, fakat erkeklerin oranının ülke genelinde ve Üsküdar'da zaman içinde azalmakta olduğu, İstanbul genelinde ise erkeklerin oranının pek fazla değişmeyip % 59'lar civarında kaldığı görülmektedir. Nitekim, 1980-2000 yılları arasında erkeklerin oranı İstanbul genelinde % 59'lar dolayında kalırken, Türkiye genelinde % 67,6'dan % 63,9'a, Üsküdar'da ise % 62,3'den % 58,6'ya düşmüştür,

Toplumun nispeten daha nitelikli bir kesimini ve orta öğretim kademesini oluşturan lise ve dengi okul mezunlarının toplam okuryazar nüfus içindeki oranları hem ülke ve İstanbul genelinde, hem de Üsküdar ilçesinde, yıllar itibariyle artış göstermektedir. Nitekim, 1980 yılında, toplam okuryazar nüfus içinde, ilkökul mezunlarından sonraki ilk sırayı orta ve dengi okul mezunları alırken, 1990 yılından itibaren lise ve dengi okul mezunları almaya başlamış ve zamanla da oranları artış göstermiştir. Ancak, bu kesimin toplam okuryazar nüfus içindeki oranları en yüksek paya Üsküdar ilçesinde, en düşük paya da ülke genelinde sahip bulunmaktadır. Örnek vermek gerekirse, bu grubun payı, 1980 ve 2000 yıllarında, ülke genelinde % 7,5'den % 15,3'e, İstanbul genelinde ise % 11,4'den % 17,5'e ve Üsküdar ilçesinde de % 12,7'den % 21,7'ye yükselmiştir. Bu veriler bize, Üsküdar ilçesinin, ülke ve İstanbul geneline göre, daha nitelikli bir insan gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

Orta ve dengi okul mezunlarında olduğu gibi, lise ve dengi okul mezunlarının da önemli bir kısmını erkekler oluşturmakla birlikte, zaman içinde hem ülke genelinde hem de Üsküdar ilçesinde erkeklerin oranında düşme, buna karşılık kızların payında bir artış görülürken, İstanbul genelinde ise erkeklerin oranı zaman içinde pek değişmeyip % 55'ler civarında kalmıştır. Nitekim, 1980-2000 yılları arasında erkeklerin oranı ülke genelinde % 64,1'den % 60,9'a, Üsküdar'da ise % 58,2'den % 52,3'e düşmüştür.

Toplumun en nitelikli bölümünü oluşturan yüksek okul ve fakülte mezunlarının toplam okuryazar nüfus içindeki oranı, zaman içinde hem ülke ve İstanbul genelinde, hem de Üsküdar ilçesinde artış göstermekle birlikte, her üç bölgede de en düşük paya bu grubun sahip olduğu, ancak bu kesimin payının Üsküdar ilçesinde daha yüksek olduğu görülmektedir. Nitekim, yüksek eğitilmiş nüfusun toplam okuryazar nüfus içindeki payı 1980-2000 yılları arasında, ülke genelinde % 3,3'ten % 6'ya, İstanbul genelinde ise % 5'den % 8,4'e, Üsküdar

ilçesinde de % 4,9'dan % 12,7'ye yükselmiştir. Bu verilerin de gösterdiği gibi, yüksek okul ve fakülte mezunları bakımından Üsküdar'ın, İstanbul ve ülke geneline nispeten, oldukça nitelikli bir yapıya sahip olduğu dikkat çekmektedir.

Orta, lise ve dengi okul mezunlarında olduğu gibi, hatta daha büyük oranda, yüksek okul ve fakülte mezunlarının da çoğunluğunu, zamanla azalmakla birlikte, erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Nitekim, 1980-2000 yılları arasında erkeklerin oranı ülke genelinde % 74,5'den % 63,1'e, İstanbul genelinde % 66,5'ten % 58,7'ye, Üsküdar'da ise % 75,6'dan % 57,9'a düşmüştür (DİE, 2003; 152-155, DİE, 2002; 99-134).

4. Üsküdar'ın Mevcut Örgün Eğitim Yapısı

Eğitim sistemimiz istatistiki veriler çerçevesinde incelediğinde öncelikle, nüfusumuzun önemli bir bölümünün eğitimle ilgili olduğu görülmektedir. Öyle ki, 2001-2002 yılı başında ülke nüfusunun 16.090.785'ini örgün (okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim) ve yaygın eğitim kurumlarındaki öğrenci ve kursiyerler oluşturmaktadır. Buralarda 578.805 kişi ise öğretmen olarak görev yapmaktadır. Yani, ülkede yaşayan yaklaşık her 4 kişiden biri eğitimle doğrudan ilgili olup, eğitim sisteminden etkilenmektedir.

İkincisi, ülkemizdeki baskın eğitim tipi örgün eğitimidir ve örgün eğitim kurumlarında sürdürülmektedir. 2001-2002 öğretim yılında okulların % 88'i, öğrencilerin % 80'i ve öğretmenlerin % 91'i örgün eğitim sistemi içinde yer almaktadır. Örgün eğitim kurumları içinde ise ilköğretim okulları gerek okul, gerek öğrenci ve gerekse öğretmenlerin okul öncesi ve ortaöğretim kurumlarına göre, çok daha büyük kısmına sahiptir. Öyle ki, öğrencilerin % 2'si okul öncesinde, % 18'i ortaöğretimde, % 80'i ise ilköğretim aşamasında bulunmaktadır.

Diğer bir husus ise ülkemizde özel eğitim kurumlarının yeterince gelişmemiş olmasıdır. Ülke genelinde eğitim hizmetleri, büyük ölçüde kamu sektörü tarafından sağlanmaktadır. Örgün eğitim sistemi içindeki okulların % 96'sı, öğrencilerin % 98'i, öğretmenlerin ise % 95'i resmi kurumlarda bulunmaktadır (TC. MEB, 2001; www.meb.gov.tr). Öğrenci miktarı bakımından özel sektörün eğitim hizmetlerinin karşılanmasındaki payı % 1,5-2 civarındadır. Bu oran Tunus'ta % 12, Almanya'da % 13, İngiltere'de % 15, Fransa'da % 24 ve Hollanda'da % 68'dir (İTO, 1996; 8).

Ülkemizdeki eğitim hizmetinin büyük bir bölümünün gerçekleştirildiği örgün eğitim alanı, nüfus artışı başta olmak üzere ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelere bağlı olarak genişlemiştir. Örgün eğitimdeki eğitim kapasite ve imkanları ile, bu düzeydeki eğitimci ve öğrenci sayısı yıllar itibariyle artmıştır. Öyle ki, 1923-1924 - 2001-2002 döneminde okul sayısı 5.133'den 51.612'ye çıkarak 10 kat, öğrenci sayısı 361.514'den 12.879.507'ye yükselerek yaklaşık 36 kat, öğretmen sayısı ise 12.266'dan 528.816'ya yükselerek 43 kat artmıştır. Ancak, aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi 1998-99 dönemine göre 2001-2002 döneminde ülke genelindeki okul sayısında (% -11,3) bir azalma görülmektedir. Aynı dönemde Üsküdar ilçesindeki okul sayısında % -4,1'lik bir azalma olmuştur. Okul sayısındaki azalış ilköğretim kurumları düzeyinde ortaya çıkmıştır. İstanbul genelindeki okul miktarı ise % 11,1 oranında artmıştır. Bunun nedeni, temel eğitim kanunu gereği, ilköğretimin bağımsız okullarda yapılması zorunluluğu nedeniyle ortaöğretim kurumları bünyesindeki ilköğretim okullarının kapatılmasıdır.

Ülke genelinde olduğu gibi, örgün eğitimin alanı, ülkenin en fazla nüfusa sahip kenti olan İstanbul ve en kalabalık ilçelerinden biri olan Üsküdar'da da yıllar itibariyle önemli ölçüde genişlemiştir. 1998-1999 - 2001-2002 periyodunda İstanbul ve bu ilçedeki öğrenci ve öğretmen sayıları artmıştır. Öğrenci sayısı, İstanbul genelinde % 9,2 oranında artarken, Üsküdar'daki artış % 4,4'tür. Asıl dikkati çeken husus, örgün eğitimdeki öğretmen miktarının İstanbul'da, oldukça yüksek bir düzeyde (% 24,8) artmış olmasıdır. Üsküdar'daki öğretmen kaynağı ise 1998-99 dönemine göre % 10,4 oranında artmıştır. Öğrenci sayısındaki genişleme eğitmen ihtiyacını yükseltmiştir.

Öte yandan, ülkenin en büyük ili konumundaki İstanbul, eğitim alanında önemli bir yere sahiptir. Eğitim kurumu, eğitmen ve öğrencilerin büyük bir bölümü, bu şehirde bulunmaktadır. Öyle ki, 2001-2002 döneminde ülke genelinde örgün eğitim hizmeti veren okulların % 6,1'i, öğrencilerin oldukça yüksek olup % 15,3'ü, öğretmenlerin ise % 12,4'ü İstanbul'dadır. Yaklaşık her 7 öğrenciden biri İstanbul'da öğretim görürken, ülke genelindeki her 8 öğretmenin biri de, bu ilde görev yapmaktadır.

Konu, Üsküdar ölçeğinde ele alındığında, bu ilçenin örgün eğitimde 32 ilçeye sahip İstanbul ili içinde önemli sayılabilecek paya sahip olduğu görülmektedir. Nitekim, 2001-2002 döneminde İstanbul sınırları içindeki tüm örgün eğitim okullarının % 5,9'u, öğrencilerin % 5'i, öğretmenlerin ise % 6,3'ü Üsküdar'da bulunmaktadır. Üsküdar, bu oranları ile ilçeler ortalaması üzerinde

paya sahiptir. Üstelik, İlçenin ortaöğretimdeki payı daha da yüksektir. Ortaöğretim okullarının % 7,3, öğrencilerin % 6,5, öğretmenlerin % 7,2'si Üsküdar'dadır.

Gerek İstanbul geneli ve gerekse Üsküdar'da, özel sektörün örgün eğitim alanındaki hizmetleri oldukça gelişmiştir. Hatta, İstanbul ili, eğitim hizmetlerine özel teşebbüsün katılımının çok yüksek bir düzeye ulaştığı bir merkez konumundadır. Nitekim, 2001-2002 öğretim döneminde ülke genelindeki özel ilköğretim okullarının % 28,2, özel ortaöğretim okullarının daha yüksek olup yaklaşık % 34,3, özel ilköğretim okuluna giden öğrencilerin % 33,9, özel ortaöğretim okullarına giden öğrencilerin % 40,9, özel okullardaki öğretmenlerin ise sırasıyla % 41,2 ve % 45,2'si İstanbul'daki özel okullarda bulunmaktadır. Bu özelliği ile İstanbul'un, eğitim alanında faaliyet gösteren özel sektörün, çok yoğun oranda tercih ettiği bir yerleşim birimi olduğu görülmektedir.

Üsküdar, özel sektörün eğitim yatırımları için nispeten cazip bir ilçe konumundadır. İstanbul'daki özel ilköğretim okullarının yaklaşık % 8,8'i, özel ortaöğretim okullarının % 11,4'ü bu ilçede faaliyette bulunan özel eğitim kurumlarıdır. Yine, özel ilköğretim okullarına devam eden öğrencilerin % 11,5, ortaöğretim okullarına devam eden öğrencilerin % 9,8'i bu ilçede eğitim görmektedir.

Okul öncesi eğitim, isteğe bağlı olan bir eğitim türüdür. Zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimini içerir. Bu eğitim kurumları, bağımsız ana okulları olarak kurulabildikleri gibi, gerekli görülen yerlerde ilköğretim okullarına bağlı ana sınıfları halinde veya ilgili diğer öğretim kurumlarına bağlı uygulama sınıfları olarak da açılmaktadır. Ayrıca, okul öncesi eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açılan bu kurumların yanısıra, diğer kurum ve kuruluşları tarafından açılan kreş, yuva, gündüz bakım evi, çocuk bakım evi ve çocuk bakım yurtlarında verilmektedir.

Bağımsız ana okulları, anasınıfları ve uygulama sınıfları, yuvalar ve yurtlardan (kreş ve gündüz bakımevleri) meydana gelmekte olan okul öncesi eğitim 3-5 yaşındaki çocukların bedensel, zihinsel, duygusal, gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını, ilköğretime hazırlanmasını, çocuklar için ortak bir yetişme ortamının sağlanmasını ve Türkçe'nin doğru ve güzel konuşulmasını sağlama amacı taşımaktadır (TC. MEB, 1998; 5-47).

Okul öncesi eğitim özellikle, 1980'li yılların ortalarından itibaren, isteğe bağlı bir eğitim kurumu olmasına rağmen önemli ölçüde gelişmiştir. Bunda, ülkedeki ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmenin yanısıra, okul öncesi eğitimin altyapısının bu dönemde kurulmuş olması etkili olmuştur. Öyle ki, 1985-86 döneminden itibaren ilköğretim, ortaöğretim veya diğer kurumlara bağlı anasınıfları açılmıştır. Gerçekten, 1984-85'de okul öncesi eğitim veren okul sayısı 407, toplam öğrenci sayısı 14.810 iken, 1985-86 döneminde anasınıflarının da dahil edilmesiyle okul sayısı 3.421'e, öğrenci sayısı ise 99.486'ya yükselmiştir.

2001-2002 öğretim döneminde ise okul öncesi eğitim kurumu sayısı, bir önceki yıla göre, ülke genelinde % 17 artarak 10.554'e, İstanbul'da 1.089'a, Üsküdar'da ise 64'e yükselmiştir. Öğrenci sayısı ise ülke genelinde 256.392, İstanbul'da 37.874, Üsküdar'da 2.164'dür. Ülke genelindeki okul öncesi eğitim kurumlarının % 10,3'ü, bu kurumlarda eğitim gören öğrencilerin 14,8'i İstanbul'da yaşamaktadır. Yine okul öncesi eğitimde görevli öğretmenlerin % 10'dan fazlası İstanbul'daki okullarda görev yapmaktadır.

Diğer taraftan, 1998-99 – 2001-2002 döneminde okul öncesi eğitim kurumu ve bu kurumlarda eğitim gören öğrenci miktarı İstanbul ve Üsküdar'da artmıştır. Öyle ki, İstanbul genelinde okul sayısı 1998-99 döneminde 818'den, 2001-2002 döneminde 1.089'a, Üsküdar'da 51'den 64'e, öğrenci sayısı ise İstanbul'da 34.390'dan 37.874'e, Üsküdar'da 1.951'den 2.164'e yükselmiştir.

Ülkemizde ilköğretim tüm bireylerin katılımının zorunlu olduğu bir eğitim düzeyidir. Bu eğitim, 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar. Kız ve erkek tüm vatandaşlar için zorunlu olan ilköğretim hizmeti, Devlet okullarında parasız olarak verilmektedir. Ancak, özel sektörün bu hizmeti sağlaması da mümkündür. İlköğretim kurumları 8 yıllık okullardan oluşmakta olup, bu okullarda eğitim 1998 yılından itibaren kesintisiz olarak verilmeye başlanmıştır.

İlköğretimin amacı ise; her Türk çocuğunun iyi birer vatandaş olabilmesi için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını, milli ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi, yetenek ve kabiliyetleri doğrultusunda hayata ve bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlamaktır. Amaçta vurgulandığı gibi, ilköğretimin, bireyin gelişiminde ve kişiliğinin şekillenmesinde en fazla etkiye sahip olan eğitim düzeyidir. Bu nedenle ülkemizde nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi, bu temel eğitim birimindeki öğretim ve özellikle, eğitim kalitesine bağlıdır (TC. MEB, 1998; 5-51).

Ülkemizde ilköğretim, okul, öğrenci ve derslik miktarı bakımından eğitim alanında en büyük paya sahip olan eğitim düzeyidir. Öyle ki, örgün ve yaygın eğitim kurumlarına devam eden 16 milyon öğrencinin, 10 milyondan fazlası ilköğretim kurumlarına devam etmektedir. Bu nedenle ilköğretim kurumları sürekli artmıştır. 1930-31 döneminde ülke genelinde 6.598, İstanbul'da 508 olan ilköğretim okulu sayısı, 2001-2002 döneminde ülke genelinde 34.993'e, İstanbul'da 1.498'e yükselmiştir. Ancak, 2000-2001 dönemine göre ilköğretim okulu sayısı ülke geneli, İstanbul ve Üsküdar'da azalmıştır.

Diğer bir ifadeyle, ülkemizdeki örgün eğitim kurumlarının % 67,8 gibi oldukça yüksek bir bölümü ilköğretim okullarıdır. Bu okullar, İstanbul'daki örgün eğitim kurumlarının % 47,6, Üsküdar'da % 43,9'unu meydana getirmektedir. Yani, İstanbul ve Üsküdar'daki yaklaşık her iki eğitim kurumundan biri, ilköğretim okuludur. Konu öğrenciler bakımından ele alındığında, ülke geneli (% 80,1) ve İstanbul'da (% 78,8) eğitime devam eden öğrencilerin yaklaşık % 80, Üsküdar'da ise % 72'lerden fazlasının bu kurumların öğrencileri olduğu görülmektedir.

İlköğretim okullarına devam eden öğrenci sayısı da, yıllar itibariyle hem ülke geneli ve hem de İstanbul'da artmakla birlikte, 2001-2002 döneminde bir önceki öğretim dönemine göre İstanbul ve Üsküdar ilçesindeki öğrenci sayısında bir azalma meydana gelmiştir. Her iki yerleşim birimindeki öğrenci sayısındaki azalış "özel ilköğretim" okullarından kaynaklanmıştır. Öyle ki, 2000-2001 döneminde İstanbul'da 251, Üsküdar'da 28 olan özel ilköğretim okulu sayısı, 2001-2002'de il genelinde 181, ilçe genelinde ise 16'ya inmiştir. Ancak, okul sayısındaki azalışın asıl nedeni, temel eğitim kanunu gereği, ortaöğretim kurumları bünyesindeki İl genelindeki 49 ilköğretim okulunun kapatılması olmuştur.

1999-2000 – 2001-2002 döneminde, ilköğretim kurumlarında eğitim gören öğrenci sayısı, İstanbul ve Üsküdar'da artmıştır. Ancak, her iki yerleşim yerinde son öğretim döneminde eğitime devam eden öğrenci sayısı bir önceki dönemden daha düşüktür. Nitekim, ilköğretimdeki öğrenci sayısı üç öğretim döneminde sırasıyla İstanbul'da 1.497.317, 1.569.205, 1.557.187, Üsküdar'da 71.067, 72.492, 71.994 olmuştur. Öğrenci sayısındaki bu nispi azalışta da, özel ilköğretim okullarının öğrenci sayısındaki düşme etkili olmuştur.

Öte yandan Üsküdar ilçesi, ilköğretim eğitimi alanında, İstanbul il ortalaması üzerinde, diğer bir ifadeyle diğer birçok ilçenin üzerinde paya sahiptir. 32 ilçenin yer aldığı milli eğitim istatistiklerine göre, İl düzeyindeki ilköğretim okul ve dersliklerinin % 5,5, öğrencilerinin % 4,6, öğretmenlerin ise % 6'sı Üsküdar'dadır.

Diğer taraftan, öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayısı bakımından özel ve resmi ilköğretim okulları arasında büyük bir uçurum vardır. Öyle ki, resmi ilköğretim okullarında bir öğretmenin ilgileneceği öğrenci sayısı, İstanbul genelinde 39, Üsküdar'da 33 iken, özel ilköğretim okullarında bu sayı İstanbul'da 10, Üsküdar'da ise sadece 9 öğrenciye düşmektedir. Diğer bir ifadeyle resmi ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler, özel okullardaki meslektaşlarına göre yaklaşık 4 kat fazla öğrenciyle ilgilenmektedirler.

Derslik başına düşen öğrenci sayısı bakımından da aynı husus geçerli olup, resmi ilköğretim okullarında, bir derslikte, İstanbul'da 62, Üsküdar'da 57 öğrenci ders görür iken, özel ilköğretim okullarında bir dersliğe İl düzeyinde 16, Üsküdar'da 18 öğrenci düşmektedir. Ancak, derslik başına düşen öğrenci sayısı, şube sayısına ilişkin verilerin bulunmaması nedeniyle, bir derslikten sadece bir şubenin yararlandığı önkoşuluna bağlı olarak değerlendirilmiştir.

Görüldüğü gibi, temel eğitim düzeyi olan ilköğretimde, devlet tarafından parasız eğitim verilen resmi ilköğretim okullarında, İstanbul ve Üsküdar gibi gelişmiş iki yerleşim biriminde dahi, bir derslikte 60 civarında öğrencinin birlikte ders görmek durumunda kalması, eğitim sistemimizin en önemli problemlerinden birini oluşturmakta ve bu alandaki eğitim yatırımlarının artırılmasını zorunlu hale getirmektedir.

Ülkemizdeki eğitim sisteminin bütününde olduğu gibi, ilköğretim eğitimi alanında da, devlet tarafından sağlanan resmi eğitim büyük bir paya sahiptir. İlköğretim okullarının büyük bir bölümü resmi nitelikli ilköğretim okullarından meydana gelmektedir. Gerçekten, İstanbul genelindeki ilköğretim okullarının % 87,9, Üsküdar'dakilerin % 80,5'i resmi ilköğretim okuludur. Öğrencilerin ise çok daha yüksek orandaki bir kısmı resmi okullardadır. Öğretmen ve derslikte ise resmi devlet okullarının payı nispeten azalmakta, özel okulların payı artmaktadır. Buna rağmen, İstanbul genelinde daha fazla olmak koşuluyla, öğretmen ve dersliklerin % 70-80'lerden fazlası resmi ilköğretim okullarındadır. Öyleki, İl genelindeki öğrencilerin sadece % 3,7'si, İlçe genelindeki öğrencilerin % 9,3'ü özel ilköğretim okullarındaki iken, bu okulların payı öğretmenlerde İstanbul genelinde % 13,6'ya, Üsküdar'da daha yüksek olup % 27,1'e yükselmektedir. Derslik konusunda da özel okullar, öğrencilerdeki paylarının oldukça üzerinde bir oranı temsil etmektedirler. Bu durum, özel okullarda öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayısının makul seviyede kalmasına imkan vermektedir.

İlköğretim okullarındaki zorunlu eğitimini tamamlayan öğrencilerimizin büyük çoğunluğu ortaöğretime devam etmektedir. Bu, ülkemizdeki eğitim düzeyinin yükseldiğini göstermesi bakımından önemlidir. İl genelinde 1999-2000 yılında ilköğretimden mezun olan öğrencilerin % 98,4, Üsküdar'da % 119,5'i 2000-2001 yılında ortaöğretime kayıt yaptırmışlardır. Ortaöğretime geçiş yapan öğrenci oranının, yüzde yüzün üzerinde bir orana sahip olması, yerleşim yeri değişiklikleri, geçmişte ilköğretim sonrası eğitime ara verenlerin ortaöğretime kayıt yaptırmaması ve ortaöğretimde bölge sınırlamasının bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Üsküdar'da 1999-2000 öğretim yılında 6.837 öğrenci mezun olmuş, 2000-2001 öğretim döneminde ise bu ilçedeki ortaöğretim kurumlarına 8.170 öğrenci kayıt yaptırmıştır. İlçede bulunan ortaöğretim kurumlarının sayısı ve niteliği bu oransal farkın ortaya çıkışında etkili olmaktadır.

İsteğe bağlı bir eğitim türü olan ortaöğretim; en az üç yıllık genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. İlköğretime tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış her öğrenci, ortaöğretime devam etme ve ortaöğretim imkanlarından ilgi, yetenek ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanma hakkına sahiptir. Bu düzeyde eğitimin amacı; öğrencilere asgari bir ortak genel kültür vermek, birey ve toplumun sorunlarını tanıtmak ve çözüm yolları aramak, ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bilinci kazandırarak öğrencileri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yükseköğretime, mesleğe, hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır. Görüldüğü gibi, ortaöğretim oldukça kapsamlı amaçlar taşımakta olup, bu amaçlar çerçevesinde genel ortaöğretim ve mesleki ve teknik ortaöğretim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mesleki ve teknik ortaöğretimin temel amacı öğrencileri, iş ve meslek alanlarına vasıflı ara insangücü olarak yetiştirmektir.

Genel ortaöğretim; liseler, yabancı dil ağırlıklı liseler, anadolu liseleri, fen liseleri, Anadolu öğretmen liseleri ve Anadolu güzel sanatlar liselerinden oluşurken, mesleki ve teknik ortaöğretim; erkek teknik öğretim okulları, kız teknik öğretim okulları, ticaret ve turizm eğitimi okulları, din eğitimi okulları, çok programlı liseler, özel eğitim okulları, özel öğretim okulları ve sağlık eğitimi okullarından oluşmaktadır (TC. MEB, 1998; 5-59).

2001-2002 öğretim döneminde ülkemizde 6.065 ortaöğretim kurumunda, 2.312.271 öğrenci öğrenim görmekte, 138.785 öğretmen görev yapmaktadır. Oysa, 1923-24 dönemindeki ortaöğretim kurumu sayısı sadece 43, öğrenci sayısı da sadece 3.799 idi.

1998-1999 – 2001-2002 döneminde İstanbul geneli ve Üsküdar'daki öğrenci sayısı da artmıştır. Bu dönemde öğrenci sayısının İl genelinde 50 bin civarında artarak 330.514'den, 381.530'a çıkmıştır. Üsküdar'da ortaöğretime devam eden öğrenci sayısındaki artış ise daha düşük olup, % 3,7 oranında bir artış meydana gelmiştir. Buna karşılık her iki yerleşim biriminde de, ortaöğretim kurum sayısında bir azalma görülmektedir. 2001-2002 öğretim döneminde kurum sayısı bir önceki yıla göre İl genelinde 71, Üsküdar'da 3 adet azalmıştır. İl düzeyindeki azalmada, özellikle mesleki ve teknik ortaöğretim kurum sayısındaki düşme etkili olmuştur. Bu ani sayısal düşüşün nedeni ise İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Şube Müdürlüğü tarafından verilen bilgiye göre mesleki ve teknik ortaöğretimde bir kurum bünyesinde yer alan birden fazla kuruma istatistiklerde yer verilmemiş olmasıdır. Örneğin, bir meslek lisesi bünyesinde yer alan teknik lise ve anadolu lisesi istatistiklerde yer almamıştır. 2001-2002 öğretim döneminde bir bünye altında bulunan, yani istatistiklerde yer verilmeyen ortaöğretim kurum sayısı 74'dür.

Öte yandan, ortaöğretime devam eden öğrenciler cinsiyetleri bakımından ele alındığında, İstanbul genelinde erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre nispeten daha fazla, Üsküdar'da ise birbirine çok yakın sayılarda bulunduğu görülecektir. Hatta, 2001-2002 öğretim döneminde, Üsküdar'daki ortaöğretim öğrencilerinin yarısından biraz fazlası kız öğrencidir. Üsküdar'da genel ortaöğretim kız öğrenciler, mesleki ve teknik ortaöğretim erkek öğrenciler tarafından daha fazla tercih edilmektedir. İlçede, genel ortaöğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin % 52'si kız iken, kızların oranı mesleki ve teknik ortaöğretimde % 46,5'e inmektedir.

Üsküdar'ın en önemli özelliğini ise, ilçenin “özel ortaöğretimdeki” payı oluşturmaktadır. İlçe, özellikle il genelindeki özel mesleki ve teknik ortaöğretim okul ve öğrencilerinin toplandığı bir merkez gibidir. Öyle ki, İstanbul genelindeki özel nitelikteki mesleki ve teknik ortaöğretim okullarının % 16,7, öğrencilerinin % 18, öğretmenlerinin % 27,3 ve dersliklerinin % 30,8 gibi oldukça büyük bölümü Üsküdar'dadır. Ayrıca, İlçede, genel ortaöğretimdeki özel okul (% 11), öğrenci (% 9,5), öğretmen (% 8,9) ve dersliklerinin (% 10,5) % 10'lar civarındaki kısmı bulunmaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi, ortaöğretim “genel ortaöğretim” ve temel amacı öğrencileri iş alanlarına insan gücü olarak yetiştirmek olan “mesleki ve teknik ortaöğretim” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Fakat, ülkemizde beş yıllık kalkınma planları ve yıllık programlarda yer almasına, bilim adamları ve işveren

oda ve birlikleri tarafından yıllardan beri vasıflı işgücünün yetişmesinde önemine dikkat çekilmesine rağmen, mesleki ve teknik ortaöğretim yeterince gelişmemiştir. Gelişmiş ülkelerde ortaöğretimin % 40'ı genel ortaöğretim % 60'ı mesleki ve teknik ortaöğretimdir. Oysa, 2001-2002 döneminde ülke genelinde orta öğretime devam eden öğrencilerin % 64 gibi oldukça büyük bir bölümü, genel ortaöğretim öğrencileridir. Yine, ortaöğretim öğretmenlerinin % 52, okulların daha düşük olup % 43'ü genel ortaöğretimdedir (TC. MEB, 2001; www.meb.gov.tr). Kısaca, ülkemizde mesleki ve teknik ortaöğretime gereken önem verilememiştir.

Ülke genelinde olduğu gibi, İstanbul ve Üsküdar'da da baskın olan ortaöğretim türü genel ortaöğretimdir. Hatta, İstanbul geneline göre, Üsküdar'da genel ortaöğretim çok daha geri düzeydedir. İlçedeki ortaöğretim okullarının dörtte üçten fazlası, öğrencilerin yaklaşık % 70'i, ortaöğretimde görevli öğretmenlerin % 63,4'ü genel ortaöğretim bünyesinde bulunmaktadır. İlçede baskın olan ortaöğretim türü, genel ortaöğretim olarak ortaya çıkmış, mesleki ve teknik ortaöğretim yeterince gelişmemiştir.

Ülkemizdeki ortaöğretim hizmeti, büyük ölçüde devlet tarafından sağlanmaktadır. Öyle ki, 2001-2002 öğretim döneminde ülke genelindeki ortaöğretim okullarının % 92'si, öğrencilerinin % 97'si, öğretmenlerinin % 94'ü resmi okullar bünyesinde (TC. MEB, 2001; www.meb.gov.tr). Konu İstanbul geneli ve Üsküdar ölçeğinde irdelendiğinde, daha düşük payları temsil etmekle birlikte, kamu sektörü tarafından sağlanan resmi nitelikteki ortaöğretimin, baskın olduğu görülmektedir. Ancak, özellikle, kurum bakımından Üsküdar'da ciddi bir gelişmenin varlığından söz edilebilir. İlçedeki, 41 ortaöğretim kurumundan 22'si resmi, 19'u özel okuldur. Yani, toplam ortaöğretim okullarının yarıya yakını özel sektör tarafından işletilmektedir. Üsküdar'da özel müteşebbisin ortaöğretim hizmetlerinin karşılanmasına katılımı okul bazında, genel ortaöğretimde daha yüksek oranlara çıkmaktadır. İlçedeki 31 genel ortaöğretim okulundan 14'ü resmi, 17'si özel okuldur. Diğer bir ifadeyle, Üsküdar, özel sektörün orta öğretim yatırımı için tercih ettiği bir yerleşim birimidir.

Üsküdar'da 44 adet ortaöğretim kurumu olup, bunların 31'i genel ortaöğretim, 10'u mesleki ve teknik öğretim kurumudur. İlçede, genel ortaöğretimin baskın ortaöğretim türü olduğu ve bu tür içinde de özel sektör katılımının nispeten ciddi oranlara ulaştığı daha önce belirtilmişti.

Üsküdar ilçesinin nüfus yapısının yaş grupları itibariyle incelenmesi ve mevcut örgün eğitim düzeyinin ele alınmasında sonra, aşağıda da bu ilçede yapılan bir anketle çocukların eğitim ve meslek seçimi konusundaki aile tercihlerinin neler olduğu belirlenmeye çalışılacaktır.

B. ARAŞTIRMANIN KAPSAM, YÖNTEM VE PLANI

Bu çalışma, Üsküdar ilçesinde çocukların eğitim ve meslek seçimi konusunda aile tercihlerinin temel özelliklerini temsil edebilecek genişlikte on binde bir örneklem ölçütüne göre seçilen ve 25 Temmuz-10 Ağustos 2002 tarihleri arasında Üsküdar genelinde, 18 yaşını doldurmuş, kendini hane reisi olarak tanımlayan 141'i kadın ve 851'i erkekten oluşan toplam 992 kişiyle yüz yüze yapılan ve 6 sorudan oluşan bir anket çalışmasına dayanılarak gerçekleştirilmiştir.

Anket sorularının hazırlanmasında özellikle DPT Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü Araştırma Dairesi tarafından 1988 yılında gerçekleştirilen ve Nisan 1992 yılında yayınlanan "*Türk Aile Yapısı Araştırması*"nın soruları göz önünde bulundurulmuştur. Bu yöntemin takip edilmesiyle 1988 yılındaki Türk Aile Yapısı ile 2002 yılındaki Üsküdar ilçesinin aile yapısının karşılaştırılması imkan dahiline girmiştir.

Araştırma evrenini oluşturan denekler, Üsküdar ilçesi mücavir alanı içerisinde yer alan 53 mahalleden, DİE 2000 genel nüfus sayımı verileri baz alınarak seçilmiştir.

Yerleşim birimlerinde, her mahalleden en az 3 sokak ve her sokakta en fazla 2 görüşme yapılacak şekilde örneklem dağılımı planlanmıştır.

Anket formlarının toplanmasından sonra, hazırlanan kapsamlı kodlama talimatı doğrultusunda veriler bilgisayar ortamında sisteme girilmiştir.

Verilerin sisteme girilmesinden sonra, öncelikle bütün sorular için temel tablolar, daha sonra ise çapraz tablolar oluşturulmuştur.

II. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Nüfus araştırmalarında, eşlerle birlikte ailenin üçüncü ferdi olan çocuğun da geniş bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Bu araştırmada da, Üsküdar ilçesindeki HHR'nin çocuklarının eğitim ve meslek seçimleri konusundaki tercihlerinin neler olduğu incelenmiştir. Bu amaçla, HHR'nin çocukları için

istedikleri öğrenim düzeyi, tercih ettikleri lise türü, çocukları için dini eğitime ihtiyaç duyup duymadıkları, şayet ihtiyaç duyuyorlarsa bu eğitimin nerede verilmesini istedikleri, ayrıca erkek ve kız çocukları için tercih ettikleri meslek türleri ve çocuklarının hayata hazırlanmaları açısından boş zamanlarında çalışmalarını uygun bulup bulmadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

A. ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELER

1. Çocuklarda Aranılan Öğrenim Düzeyi

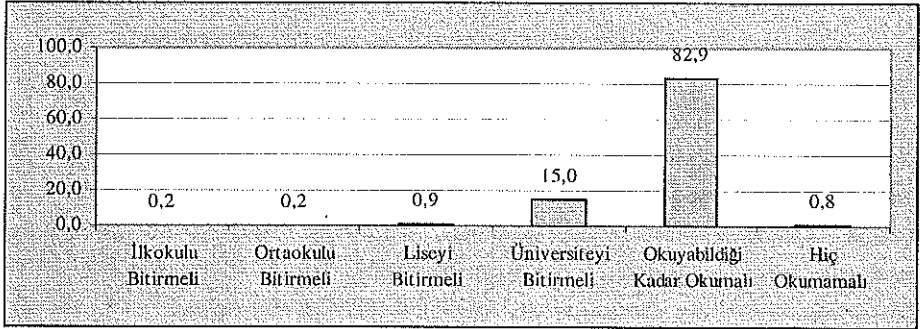
Medeni durumları ne olursa olsun, tüm deneklere kız ve erkek çocuklarının ne kadar öğrenim görmelerini istedikleriyle ilgili olarak sorulan soruya verilen cevapta, deneklerin kız ve erkek çocuklar arasında ayırım yapmadıkları görülmüştür. Nitekim, tüm deneklerin % 83'ü hem kız hem de erkek çocuklarının okuyabildikleri kadar okumaları gerektiğini, % 15'i ise en az üniversiteyi bitirmelerini istediklerini belirtmişlerdir. DPT'nin 1988 tarihli Türk Aile Yapısı Araştırması ile karşılaştırdığımızda, zaman içinde çocukların eğitimi konusunda cinsiyetle ilgili tercihlerin ortadan kalktığı dikkat çekmektedir. Nitekim, 1988 yılında HHR'nin % 74'ü erkek çocuklarının, % 64'ü ise kız çocuklarının okuyabildikleri kadar okumaları gerektiğini dile getirmişlerdir (DPT, 1992; 200). Bu araştırmamızda ise yukarıda da görüldüğü gibi deneklerin % 83'ü kız-erkek ayırımı yapmadan çocuklarının okuyabildikleri kadar okumalarını istemektedirler.

Kız ve erkek çocukların ne kadar tahsil görmeleriyle ilgili soruya deneklerin cinsiyet itibarıyla verdikleri cevap genel eğilimi göstermekle birlikte, kadınların erkeklere göre biraz daha farklı düşündükleri görülmektedir. Şöyle ki, kadınların % 22'si erkek çocuklarının, % 19,1'i ise kız çocuklarının üniversiteyi bitirmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Yine, kadınların % 76,6'sı erkek çocuklarının, % 78'i ise kız çocuklarının okuyabildikleri kadar okumaları gerektiğini belirtmişlerdir. Erkeklerin kız ve erkek çocukları arasında öğrenim açısından hiçbir ayırım yapmadıkları görülmüştür.

Deneklerin kız ve erkek çocuklarının ne kadar tahsil yapmaları gerektiği konusuna yaş grupları itibarıyla bakıldığında, deneklerin bu konuda bir ayırım yapmadıkları ve büyük bir çoğunluğunun çocuklarının okuyabildikleri kadar okumaları gerektiği görüşünde olduklarını ortaya koymaktadır.

Deneklerin eğitim düzeyleri ile kız ve erkek çocuklarının ne kadar tahsil yapmaları gerektiği konusundaki düşünceleri arasında bir ilişki kurmak mümkün değildir.

Grafik 1: HHR'ne Göre Erkek Çocuklarının Ne Kadar Okumaları Gerektiği (%)

Tablo 1: HHR'ne Göre Erkek Çocuklarının Ne Kadar Okumaları Gerektiği ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Erkek Çocukları Ne Kadar Okumalı	Toplam	Cinsiyet	
		Kadın	Erkek
İlkokulu Bitirmeli	2	-	2
Ortaokulu Bitirmeli	2	-	2
Liseyi Bitirmeli	9	2	7
Üniversiteyi Bitirmeli	149	31	118
Okuyabildiği Kadar	822	108	714
Hiç Okumamalı	8	-	8
Toplam	992	141	851

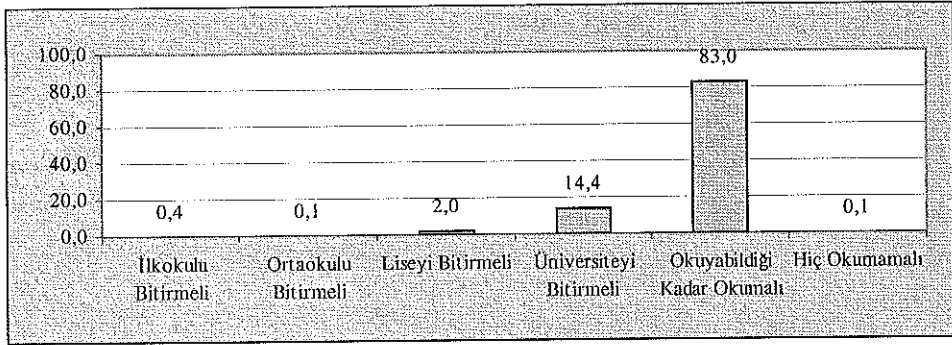
Tablo 2: HHR'ne Göre Erkek Çocuklarının Ne Kadar Okumaları Gerektiği ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Erkek Çocukları Ne Kadar Okumalı	Toplam	Yaş Grupları													
		20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+	
İlkokulu Bitirmeli	2		1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ortaokulu Bitirmeli	2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Liseyi Bitirmeli	9	1	2	-	2	1	-	1	1	1	-	-	-	-	
Üniversiteyi Bitirmeli	149	27	23	21	13	12	18	16	10	1	6	2	-	-	
Okuyabildiği Kadar	822	90	86	95	134	124	113	58	31	41	26	11	11	2	
Hiç Okumamalı	8	2	-	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Toplam	992	121	112	121	149	138	132	75	42	43	32	13	11	2	

Tablo 3: HHR'ne Göre Erkek Çocuklarının Ne Kadar Okumaları Gerektiği ve Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Erkek Çocukları Ne Kadar Okumalı	Öğrenim Durumu								
	Ok.yazar	Okul	Orta ve		Lise ve	Yüksek	Yüksek		
Toplam	Değil	B.mem iş	İlkokul	Dengi	Dengi	Okul	Lisans	Doktora	
İlkokulu Bitirmeli	2	1	1	-	-	-	-	-	-
Ortaokulu Bitirmeli	2	-	-	-	2	-	-	-	-
Liseyi Bitirmeli	9	-	-	5	2	1	1	-	-
Üniversiteyi Bitirmeli	149	4	2	44	34	37	26	2	-
Okuyabildiği Kadar	822	4	9	264	197	255	87	4	2
Hiç Okumamalı	8	-	-	3	-	3	2	-	-
Toplam	992	9	12	316	235	296	116	6	2

Grafik 2: HHR'ne Göre Kız Çocuklarının Ne Kadar Okumaları Gerektiği (%)

Tablo 4: HHR'ne Göre Kız Çocuklarının Ne Kadar Okumaları Gerektiği ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Kız Çocukları Ne Kadar Okumalı	Toplam	Cinsiyet	
		Kadın	Erkek
İlkokulu Bitirmeli	4	-	4
Ortaokulu Bitirmeli	1	-	1
Liseyi Bitirmeli	20	4	16
Üniversiteyi Bitirmeli	143	27	116
Okuyabildiği Kadar	823	110	713
Hiç Okumamalı	1	-	1
Toplam	992	141	851

Tablo 5: HHR'ne Göre Kız Çocuklarının Ne Kadar Okumaları Gerektiği ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Kız Çocukları	Toplam	Yaş Grupları												
		20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
İlkokulu Bitirmeli	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ortaokulu Bitirmeli	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Liseyi Bitirmeli	20	-	-	2	4	1	3	4	1	3	2	-	-	-
Üniversiteyi Bitirmeli	143	27	23	22	13	13	14	15	9	1	4	2	-	-
Okuyabildiği Kadar	823	91	87	96	132	124	115	56	32	39	26	12	11	2
Hiç Okunamamış	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	992	121	112	121	149	138	132	75	42	43	32	14	11	2

Tablo 6: HHR'ne Göre Kız Çocuklarının Ne Kadar Okumaları Gerektiği ve Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Kız Çocukları	Toplam	Öğrenim Durumu							
		Ok.yazar, Okul		Orta ve		Lise ve	Yüksek	Yüksek	
		Değil	B.memiş	İlkokul	Dengi	Dengi	Okul	Lisans	Doktora
İlkokulu Bitirmeli	4	1	-	1	-	-	2	-	-
Ortaokulu Bitirmeli	1	-	-	-	1	-	-	-	-
Liseyi Bitirmeli	20	-	-	10	5	4	1	-	-
Üniversiteyi Bitirmeli	143	4	2	38	33	38	26	2	-
Okuyabildiği Kadar	823	4	10	267	196	253	87	4	2
Hiç Okunamamış	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Toplam	992	9	12	316	235	296	116	6	2

2. Tercih Edilen Lise Türü

Ankete cevap veren deneklerin önemli bir kısmı (% 58,2) çocukları için ya yabancı dille eğitim yapan liseleri veya Anadolu liseleriyle Özel liseleri tercih etmektedir. Kamuoyunda bu yöndeki genel eğilimin deneklerin tercihlerini de etkilediği dikkat çekmektedir. Anadolu ve Özel liselerden sonra en fazla tercih edilen ise % 22'lik oranla genel liselerdir. Üniversiteye girememeleri halinde iş bulma imkanı nispeten daha fazla olan Meslek liselerinin ise fazla tercih edilmediği (% 12,4) görülmektedir. Daha önceleri oldukça kabul gören İmam-Hatip liselerini tercih edenlerin oranı da (% 1,9) bir hayli düşüktür. İmam-Hatip liselerine tercihin özellikle Üsküdar gibi bir ilçede bu denli düşük olmasının nedenini son yıllarda bu liselere karşı yürütülen kampanyalarda aramak mümkündür. DPT'nin 1988 yılındaki araştırmasına göre burada dikkat çeken en önemli farklılık, zamanla Genel Liselerin (% 25,9 dan % 22'ye), Ticaret Liselerinin (% 6,9'dan % 5,5'e), Meslek Liselerinin (% 34,5'den % 12,4'e) ve İmam-Hatip Liselerinin (% 2,3'den % 1,9'a) daha az tercih edilmesine karşılık, Anadolu Liseleri (% 21,5'den % 23,3'e) ile Yabancı Dille

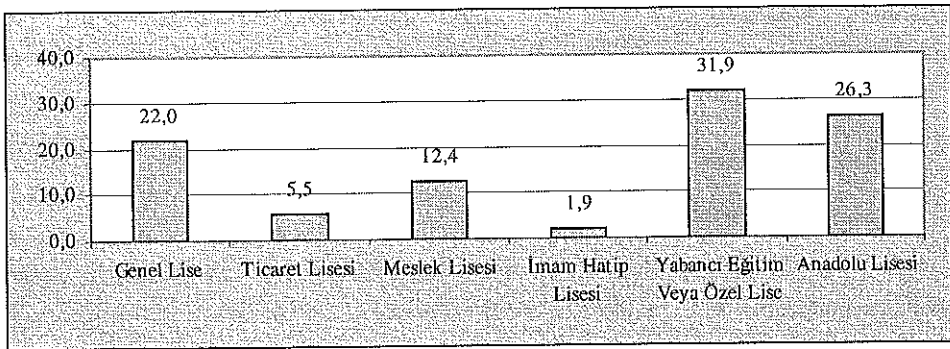
eğitim yapan liselerin (% 8'den % 31,9'a) çok daha fazla tercih edilir olmasıdır (DPT, 1992; 204). Görüldüğü üzere, HHR'nin çocuklarının orta öğretimleriyle ilgili tercihlerinde özellikle meslek liselerinin aleyhinde, yabancı dille eğitim yapan liselerin ise lehinde çok ciddi tercih değişimleri ortaya çıkmıştır. Halbuki, sanayileşmekte olan bir ülke için, yabancı dille eğitim önemli olmakla birlikte, özellikle vasıflı ara insan gücünün temin edildiği meslek liselerinin daha çok tercih edilmesi gerekirdi.

Cinsiyet itibarıyla bakıldığında, hem kadınların hem de erkeklerin çoğunluğunun benzer şekilde düşündükleri ve yabancı dille eğitim yapan liselerle, Anadolu ve Özel liseleri tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Ancak, erkeklerin % 33'ü yabancı dille eğitim yapan liseleri veya Özel Liseleri, % 25'i Anadolu Liselerini, kadınların ise % 33'ü Anadolu Liselerini, % 25'i yabancı dille eğitim yapan liseleri veya Özel Liseleri tercih etmektedir. İmam-Hatip Liselerini tercih edenlerin oranı kadınlara (% 0,7) göre erkeklerde (% 2,1) daha yüksektir. Genel Liseleri ise erkeklere (% 21,2) göre kadınlar (% 27) daha çok tercih etmektedir.

Yaş grupları ile tercih edilen lise türü arasında doğrudan bir ilişki kurulamamakla birlikte, yaş ilerledikçe İmam-Hatip Liselerini tercih edenlerin oranında az da olsa artış meydana gelmektedir.

Eğitim düzeyi yükseldikçe genel liseleri, yabancı dille eğitim yapan liseleri, Anadolu ve Özel liseleri tercih edenlerin oranı azalmaktadır.

Grafik 3: HHR'nin Çocukları İçin Tercih Ettikleri Lise (%)

Tablo 7: HHR'nin Çocukları İçin Tercih Ettikleri Lise ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

<i>Çocuklar Hangi Liseye Gİtmeli?</i>	<i>Cinsiyet</i>		
	<i>Toplam</i>	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>
Genel Lise	218	38	180
Ticaret Lisesi	55	6	49
Meslek Lisesi	123	14	109
İmam Hatip Lisesi	19	1	18
Yabancı Eğitim Veya Özel Lise	316	35	281
Anadolu Lisesi	261	47	214
Toplam	992	141	851

Tablo 8: HHR'nin Çocukları İçin Tercih Ettikleri Lise ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

<i>Çocuklar Hangi Liseye Gİtmeli?</i>	<i>Toplam</i>	<i>Yaş Grupları</i>												
		<i>20-24</i>	<i>25-29</i>	<i>30-34</i>	<i>35-39</i>	<i>40-44</i>	<i>45-49</i>	<i>50-54</i>	<i>55-59</i>	<i>60-64</i>	<i>65-69</i>	<i>70-74</i>	<i>75-79</i>	<i>80+</i>
Genel Lise	218	24	18	34	30	30	39	18	7	9	3	3	3	-
Ticaret Lisesi	55	2	10	10	10	3	8	5	-	6	1	-	-	-
Meslek Lisesi	123	12	6	7	24	20	15	17	7	8	2	-	5	-
İmam Hatip Lisesi	19	1	1	-	5	5	3	1	1	1	1	-	-	-
Yabancı Eğitim Veya Özel Lise	316	33	47	44	44	45	39	23	14	8	9	5	3	2
Anadolu Lisesi	261	49	30	26	36	35	28	11	13	11	16	6	-	-
Toplam	992	121	112	121	149	138	132	75	42	43	32	14	11	2

Tablo 9: HHR'nin Çocukları İçin Tercih Ettikleri Lise ve Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

<i>Çocuklar Hangi Liseye Gİtmeli?</i>	<i>Toplam</i>	<i>Öğrenim Durumu</i>								
		<i>Ok.yazar</i>		<i>Okul</i>		<i>Orta ve Lise ve</i>		<i>Yüksek</i>		<i>Yüksek</i>
		<i>Değil</i>	<i>B.memiş</i>	<i>İlkokul</i>	<i>Dengi</i>	<i>Dengi</i>	<i>Okul</i>	<i>Lisans</i>	<i>Doktora</i>	
Genel Lise	218	2	5	69	57	64	20	1	-	
Ticaret Lisesi	55	1	-	17	13	21	3	-	-	
Meslek Lisesi	123	-	2	36	46	34	5	-	-	
İmam Hatip Lisesi	19	-	-	11	1	7	-	-	-	
Yabancı Eğitim Veya Özel Lise	316	2	3	103	60	96	47	3	2	
Anadolu Lisesi	261	4	2	80	58	74	41	2	-	
Toplam	992	9	12	316	235	296	116	6	2	

3. Dini Eğitim

a. Dini Eğitime Olan İhtiyaç

Yukarıda görüldüğü gibi, İmam-Hatip Liselerini tercih edenlerin oranı düşük olmakla birlikte, çocuklarının dini eğitim almalarını isteyenlerin oranı (% 78,8) ise oldukça yüksektir. Kişisel veya toplumsal açıdan din ihtiyacının karşılanması için din kültürünün verilmesi ve dini kişiliğin kazandırılması olarak açıklanabilecek din eğitimine anket kapsamındaki deneklerin yaklaşık

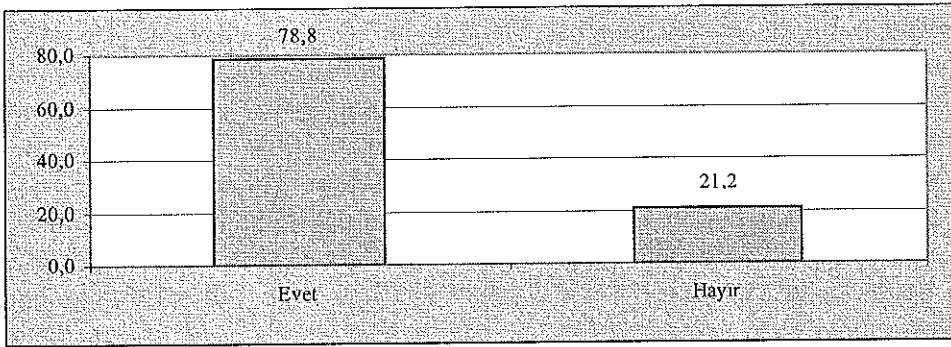
beşte dört gibi büyük bir ekseriyetinin olumlu baktıkları ve çocuklarının bu eğitimi almalarını istedikleri görülmektedir. Bu husus, her dönem ve koşulda dinin toplumumuz açısından ne kadar önemli bir kurum olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. DPT'nin 1988 yılındaki araştırmasına göre çocuklarının dini eğitim almasını isteyen deneklerin oranı (% 98) bizim bu araştırmamızdaki deneklerimizin oranından (% 79) oldukça yüksekti (DPT, 1992; 205). Görüldüğü gibi, çocuklarının dini eğitim almasını istemeyen deneklerin oranı zaman içinde artmaktadır. Bu artış üzerinde şehirleşme ve modernleşmenin yanı sıra 28 Şubat sürecindeki kampanyaların önemli bir payının bulunduğunu söylemek mümkündür.

Din eğitimine erkek denekler daha fazla önem vermektedir. Nitekim, kadın deneklere (% 55,9) göre erkek deneklerin (% 81,1) daha büyük bir kısmı, çocuklarının dini eğitim almalarını istemektedir.

Yine yaşın ilerlemesi ile dini eğitim alınmasının gerekliliği arasında doğru orantılı bir ilişki vardır. Yaşla birlikte çocuklarının dini eğitim görmelerini isteyenlerin de oranı artış göstermektedir.

Eğitim düzeyi ile deneklerin çocuklarının dini eğitim almalarını isteyip istememeleri bakımından konuya yaklaşırsak, orta ve dengi okul mezunlarına kadar çocukları için dini eğitim isteyenlerin oranı artış gösterirken, bu düzeyden itibaren dini eğitim isteyenlerin oranı azalmaktadır.

Grafik 4: HHR'nin Çocuklarının Dini Eğitim Almalarını İsteyip İstemedikleri (%)

Tablo 10: HHR'nin Çocuklarının Dini Eğitim Almalarını İsteyip İstemedikleri ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Çocuklar Dini Eğitim Alın mı?	Cinsiyet		
	Toplam	Kadın	Erkek
Evet	782	62	690
Hayır	210	49	161
Toplam	992	111	851

Tablo 11: HHR'nin Çocuklarının Dini Eğitim Almalarını İsteyip İstemedikleri ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Çocuklar Dini Eğitim Alın mı?	Toplam	Yaş Grupları													
		20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+	
Evet	782	82	76	97	124	115	109	65	33	37	23	10	10	1	
Hayır	210	39	36	24	25	23	23	10	9	6	9	4	1	1	
Toplam	992	121	112	121	149	138	132	75	42	43	32	14	11	2	

Tablo 12: HHR'nin Çocuklarının Dini Eğitim Almalarını İsteyip İstemedikleri ve Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Çocuklar Dini Eğitim Alın mı?	Toplam	Öğrenim Durumu								
		Ok.yazar	Okul	Orta ve		Lise ve	Yüksek	Yüksek		
		Değil	B.memis	İlkokul	Dengi	Dengi	Okul	Lisans	Doktora	
Evet	782	5	10	266	186	230	80	3	2	
Hayır	210	4	2	50	49	66	36	3	-	
Toplam	992	9	12	316	235	296	116	6	2	

b. Dini Eğitimin Verilme Yeri

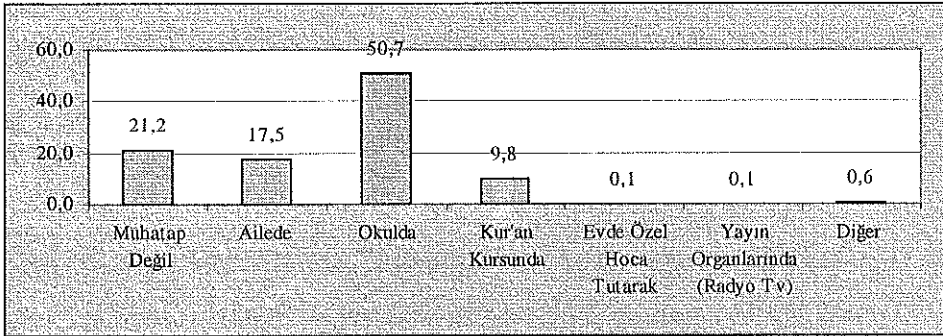
Dini eğitimin nerede verilmesi gerektiği sorusuna, bu soruya muhatap olmayan 210 kişiyi dahil etmezsek, 782 denegin büyük bir çoğunluğu (% 64,3) bu eğitimin okulda verilmesi gerektiği cevabını vermişlerdir. Dini eğitimin ailede verilmesi gerektiğini belirtenlerin oranı ise % 22,3 olup ikinci büyük grubu oluşturmaktadır. Dini eğitim Kur'an kursunda verilmelidir şeklinde cevap verenlerin oranı ise % 12,4 olup oldukça düşük düzeyde kalmaktadır. Bu husus, Kur'an kurslarında verilen dini eğitimin önemsenmediğini, dini eğitimin verilebileceği kurum olarak okulun birinci derecede önemli olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle Üsküdar'lı HHR'i örgün eğitim kurumlarının dini eğitim ihtiyacını giderecek bir müfredata sahip olmasını istemektedir. Hem 1988 DPT Araştırmasında hem de bizim araştırmamızdaki deneklerin çoğunluğu çocuklarına dini eğitimin okulda verilmesini istemektedir (DPT, 1992; 209). Ancak, dini eğitimin okulda verilmesini isteyenlerin oranı zaman

içinde oldukça fazla artış göstermiştir. Nitekim, bu oran 1988 yılında % 39 iken, 2002 yılında % 64'e yükselmiştir.

Dini eğitimin okulda verilmesini isteyenlerin oranı kadınlara (% 37) göre erkeklerde (% 68), ailede verilmesini isteyenlerin oranı ise erkeklere (% 18) göre kadınlarda (% 54,3) daha yüksektir. Görüldüğü gibi, erkekler dini eğitimin daha çok okulda, kadınlar ise daha çok ailede verilmesini istemektedirler.

Yaş grupları itibariyle dini eğitimin nerede verilmesi gerektiğini belirtenlerin dağılımına baktığımızda, tüm yaş gruplarında büyük bir çoğunluğun bu eğitimin okulda verilmesini istediği, ikinci büyük grubu ise ailede verilmesi gerektiğini belirtenlerin oluşturduğu, ancak dini eğitimin okulda verilmesini isteyenlerin oranının yaşla birlikte azaldığı, dini eğitimin ailede verilmesini isteyenlerin oranının ise yaşla birlikte arttığı görülecektir. Farklı eğitim düzeylerindeki deneklerin de çoğunluğu aynı görüşü paylaşmaktadır.

Grafik 5: HHR'nin Çocuklarına Dini Eğitimi Nerede Vermek İstedikleri (%)

Tablo 13: HHR'nin Çocuklarına Dini Eğitimi Nerede Vermek İstedikleri ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Çocuklara Dini Eğitim Nerede Verilsin?	Toplam	Cinsiyet	
		Kadın	Erkek
Muhatap Değil	210	49	161
Ailede	174	50	124
Okulda	503	34	469
Kur'an Kursunda	97	5	92
Evde Özel Hoca Tutarak	1	-	1
Yayın Organlarında	1	1	-
Diğer	6	2	4
Toplam	992	141	851

Tablo 14: HHR'nin Çocuklarına Dini Eğitimi Nerede Vermek İstedikleri ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Çocuklara Dini Eğitim Nerede Verilsin?	Yaş Grupları													
	Toplam	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
Muhatap Değil	210	39	36	24	25	23	23	10	9	6	9	4	1	1
Ailede	174	16	23	21	19	20	27	15	8	9	10	3	2	1
Okulda	503	60	49	65	81	78	67	41	21	22	11	4	4	-
Kur'an Kursunda	97	6	4	10	22	17	15	7	2	5	2	3	4	-
Evde Özel Hoca Tutarak	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Yayın Organlarında (Radyo,	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diğer	6	-	-	1	1	-	-	2	1	1	-	-	-	-
Toplam	992	121	112	121	149	138	132	75	42	43	32	14	11	2

Tablo 15: HHR'nin Çocuklarına Dini Eğitimi Nerede Vermek İstedikleri ve Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Çocuklara Dini Eğitim Nerede Verilsin?	Öğrenim Durumu								
	Toplam	Ok.yazar	Okul	Orta ve	Lise ve	Yüksek	Yüksek		
		Değil	B.memiş	İlkokul	Dengi	Dengi	Okul	Lisans	Doktora
Muhatap Değil	210	4	2	50	49	66	36	3	-
Ailede	174	2	2	44	61	46	17	1	1
Okulda	503	2	7	161	101	170	60	1	1
Kur'an Kursunda	97	1	-	58	22	13	2	1	-
Evde Özel Hoca Tutarak	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Yayın Organlarında (Radyo,	1	-	-	-	1	-	-	-	-
Diğer	6	-	-	3	1	1	1	-	-
Toplam	992	9	12	316	235	296	116	6	2

B. ÇOCUKLARIN MESLEK SEÇİMİ İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELER

Günümüzdeki hızlı teknolojik gelişmeler, bir taraftan bazı meslekleri ya ortadan kaldırmakta veya yapısını değiştirmekte, diğer taraftan da yeni yeni mesleklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Meslek sayısındaki artışa paralel olarak, meslek seçimi de gittikçe güçleşmektedir. Ortaya çıkan bu güçlükleri giderebilmek için, mesleklerin belirlenmesi ve seçilmesi ile ilgili olarak hem devlete, hem aileye hem de çocuklara bazı görevler düşmektedir. Devlet makro düzeyde insangücü ve eğitim planlaması yaparak insangücü arz ve talebinde meydana gelebilecek dengesizleri önlerken, bireyler de kendi zeka, ilgi ve karakter özellikleri yanında sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarını da dikkate alarak mesleklerini seçerlerse mikro düzeyde hem maksimum verimlilik hem de iş doyumu sağlanmış olur.

İşte bu çalışmada, medeni durumu ne olursa olsun (evli, bekar, dul veya boşanmış) tüm deneklere erkek veya kız çocukları olsaydı bunların hangi mesleği seçmelerini isteyecekleri sorusu sorulmuş, cevaplar cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyleri bakımından çapraz ilişki kurularak değerlendirilmiştir.

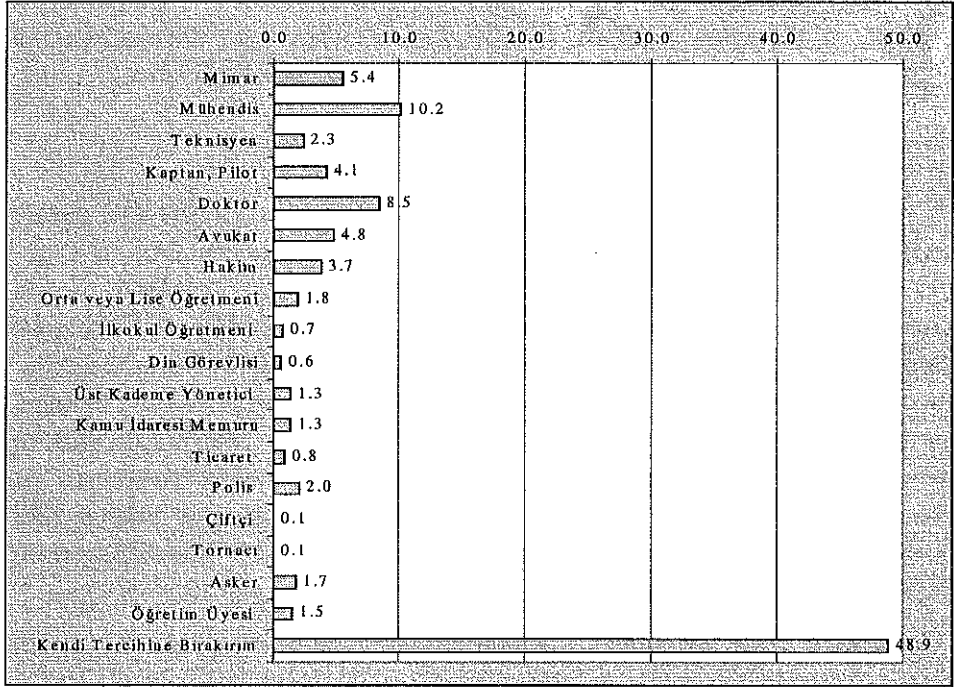
1. Erkek Çocuklar İçin Meslek Tercihi

Deneklerin yarıya yakın bir kısmı (% 48,9) erkek çocukları için meslek seçimini çocuklarının kendi tercihlerine bırakacaklarını belirtmişlerdir. Diğer bir ifadeyle Üsküdarlı HHR'nin önemli bir bölümü erkek çocuklarını meslek seçiminde serbest bırakmaktadır. İkinci büyük grubu ise çocuklarının mühendis olmasını (% 10,2), üçüncü önemli grubu çocuklarının doktor olmasını isteyenler (% 8,5) oluşturmaktadır. Görüldüğü gibi, deneklerin yarıya yakın bir kısmı meslek seçimini çocuklarının tercihinde bırakmakla birlikte, halen doktorluk ve mühendislik gibi yıllardır popüler olan meslekler denekler tarafından da istenmektedir. Ayrıca, son yıllarda üniversite tercih listelerinde yüksek giriş puanları ile dikkat çeken ve okul sonrası iş garantisine sahip olan öğretmenlik mesleği nispeten yüksek oranda tercih edilmektedir.

DPT'nin 1988 yılı araştırmasında da erkek çocuklar için en fazla tercih edilen mesleklerin başında yine mühendislik ve doktorluk gelmektedir (DPT, 1992; 212). Ancak, 1988 yılındaki araştırmada doktorluk mühendisliğe göre daha fazla tercih edilir iken, 2002 yılındaki araştırmamızda ise bunun tam tersi bir durum ortaya çıkmış ve mühendislik doktorluğa nispeten daha tercih edilen bir meslek alanı haline gelmiştir. 1988 yılında erkek çocukları için doktorluğu tercih eden deneklerin oranı % 29, mühendisliği tercih edenlerin ise % 14 iken, bu oranlar 2002 yılında, çocukların meslek seçimindeki tercihi çocuklarına bırakanları dahil etmezsek, doktorluğu seçenlerin oranı % 17, mühendisliği tercih edenlerin oranı ise % 20 olmaktadır.

Gerek yaş grupları ve gerekse eğitim düzeyleri ile çocuklar için tercih edilecek meslekler arasında doğrudan bir bağ kurulamamakla birlikte, tüm yaş grubu ve eğitim düzeyindeki deneklerin büyük bir kısmının meslek seçimi tercihini çocuklarına bıraktıkları görülmektedir.

Grafik 6: HHR'nin Erkek Çocukları İçin Tercih Ettikleri Meslekler (%)

Tablo 16: HHR'nin Erkek Çocukları İçin Tercih Ettikleri Meslekler ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Erkek Çocuğunuz Hangi Mesleği Seçsin?	Toplam	Cinsiyet	
		Kadın	Erkek
Mimar	54	7	47
Mühendis	101	14	87
Teknisyen	23	8	15
Kaptan, Pilot	41	3	38
Doktor	84	21	63
Avukat	48	10	38
Hakim	37	8	29
Orta veya Lise Öğretmeni	18	3	15
İlkokul Öğretmeni	7	2	5
Din Görevlisi	6	-	6
Üst Kademe Yönetici	13	2	11
Kamu İdaresi Memuru	13	-	13
Ticaret	8	2	6
Polis	20	4	16
Çiftçi	1	-	1
Tornacı	1	1	-
Asker	17	5	12
Öğretim Üyesi	15	7	8
Kendi Tercihine Bırakırım	485	44	441
Toplam	992	141	851

Tablo 17: HHR'nin Erkek Çocukları İçin Tercih Ettikleri Meslekler ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Erkek Çocuğunuz Hangi Mesleği Seçsin?	Yaş Grupları													
	Toplam	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
Mimar	54	7	10	3	11	7	2	5	2	2	3	1	1	-
Mühendis	101	19	14	8	14	11	13	10	6	1	2	-	2	1
Teknisyen	23	6	3	2	1	1	2	4	1	1	1	-	1	-
Kaptan, Pilot	41	4	4	7	8	2	5	7	-	2	1	1	-	-
Doktor	84	11	9	14	13	14	9	4	6	1	3	-	-	-
Avukat	48	5	1	11	5	6	3	3	5	4	3	2	-	-
Hakim	37	8	3	3	4	5	7	2	-	3	2	-	-	-
Orta veya Lise Öğretmeni	18	3	1	2	5	2	1	2	1	-	1	-	-	-
İlkokul Öğretmeni	7	-	3	-	-	2	-	-	1	1	-	-	-	-
Din Görevlisi	6	-	-	2	2	-	-	-	1	-	-	-	1	-
Üst Kademe Yönetici	13	1	2	4	4	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Kamu İdaresi Memuru	13	-	3	-	2	3	1	2	-	1	1	-	-	-
Ticaret	8	2	2	-	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-
Polis	20	3	1	1	6	4	4	-	-	-	1	-	-	-
Çiftçi	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Tornacı	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Asker	17	-	2	7	1	1	2	2	-	2	-	-	-	-
Öğretim Üyesi	15	4	1	2	1	1	5	1	-	-	-	-	-	-
Kendi Tercihine Bırakırım	485	48	53	55	71	77	76	31	19	24	14	10	6	1
Toplam	992	121	112	121	149	138	132	75	42	43	32	14	11	2

Tablo 18: HHR'nin Erkek Çocukları İçin Tercih Ettikleri Meslekler ve Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Erkek Çocuğunuz Hangi Mesleği Seçsin?	Öğrenim Durumu							
	Toplam	Ok.yazar Okul		Orta ve Lise ve		Yüksek Yüksek		
		Değil	B.memiy	İlkokul	Dengi	Dengi	Okul	Lisans Doktora
Mimar	54	1	-	14	11	22	6	-
Mühendis	101	2	-	28	35	23	11	2
Teknisyen	23	-	-	7	3	5	8	-
Kaptan, Pilot	41	-	-	17	11	9	4	-
Doktor	84	-	4	36	18	19	6	1
Avukat	48	-	1	10	17	14	6	-
Hakim	37	-	1	5	11	12	8	-
Orta veya Lise Öğretmeni	18	2	-	5	5	4	2	-
İlkokul Öğretmeni	7	-	-	2	2	3	-	-
Din Görevlisi	6	-	1	3	-	-	2	-
Üst Kademe Yönetici	13	-	-	4	1	5	3	-
Kamu İdaresi Memuru	13	-	-	4	2	5	2	-
Ticaret	8	-	-	4	1	3	-	-
Polis	20	-	-	8	3	5	4	-
Çiftçi	1	-	-	1	-	-	-	-
Tornacı	1	-	-	-	-	1	-	-
Asker	17	1	-	6	6	3	1	-
Öğretim Üyesi	15	-	-	2	6	5	1	1
Kendi Tercihine Bırakırım	485	3	5	160	103	158	52	2
Toplam	992	9	12	316	235	296	116	6

2. Kız Çocuklar İçin Meslek Tercihi

Erkek çocuklardaki gibi, deneklerin yine yarıya yakın bir kısmı (% 49,2) kız çocuklarının meslekleriyle ilgili tercihi de kendilerine bıraktıklarını belirtmişlerdir. Fakat, erkek çocuklardan farklı olarak, deneklerin ikinci büyük grubu (% 15,2) kız çocuklarının doktor olmalarını istemektedirler. Kız çocukları için istenen ikinci meslek ise (% 7,2) avukatlıktır. Erkek çocuklar için mühendis, doktor ve mimar ilk üç sırada iken, kız çocuklar için ilk üç sırada doktorluk, avukatlık ve orta veya lise öğretmenliği gelmektedir.

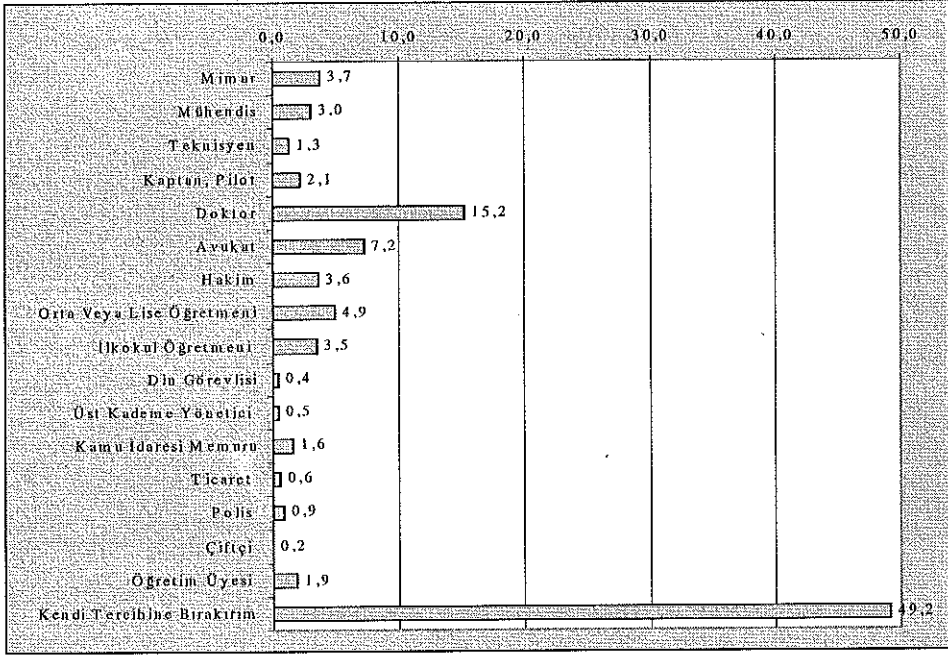
HHR'nin kız ve erkek çocukları için meslek seçimindeki tercihleri zaman içinde pek değişmemiştir. 2002 yılındaki araştırmamızda olduğu gibi, 1988 yılı DPT araştırmasında da kız çocukları için en fazla tercih edilen mesleklerin başında doktorluk ve öğretmenlikler gelmektedir (DPT, 1992; 212).

Cinsiyet açısından bakıldığında, meslek seçimindeki tercihi kız çocuklarına bırakanların oranı kadınlara (% 30,5) göre erkeklerde (% 52,3) daha yüksektir. Diğer bir ifadeyle, kadın HHR'i kız çocuklarının mesleğini seçmede baskın olma eğilimindedir. Kızlarının doktor olmasını isteyenlerin oranı erkek deneklere (% 14,5) göre kadın deneklerde (% 19,9) daha yüksektir.

Yaş grupları ile kız çocukları için tercih edilen meslekler arasında açık bir ilişki bulunmamaktadır. Ancak, tüm yaş gruplarının çoğunluğunun bu tercihi kızlarına bıraktıkları görülmektedir. Kızlar için en fazla tercih edilen meslek doktorluk olmakla birlikte, bu mesleğin de genelde genç yaş gruplarında daha çok tercih edildiği görülmektedir.

Yaş grupları gibi, eğitim düzeyi ile kız çocuklarının meslek seçim tercihleri arasında bir ilişki kurulamamakla birlikte, tüm eğitim düzeyindeki deneklerin çoğunluğunun bu tercihi kız çocuklarına bıraktıkları anlaşılmaktadır.

Grafik 7: HHR'nin Kız Çocukları İçin Tercih Ettikleri Meslekler (%)

Tablo 19: HHR'nin Kız Çocukları İçin Tercih Ettikleri Meslekler ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Kız Çocuğunuz Hangi Mesleği Seçsin?	Toplam	Cinsiyet	
		Kadın	Erkek
Mimar	37	8	29
Mühendis	30	4	26
Teknisyen	13	2	11
Kaptan, Pilot	21	-	21
Doktor	151	28	123
Avukat	71	13	58
Hakim	36	10	26
Orta veya Lise Öğretmeni	49	12	37
İlkokul Öğretmeni	35	6	29
Din Görevlisi	4	2	2
Üst Kademe Yönetici	5	-	5
Kamu İdaresi Memuru	16	2	14
Ticaret	6	4	2
Polis	9	2	7
Çiftçi	2	-	2
Öğretim Üyesi	19	5	14
Kendi Tercihine Bırakırım	488	43	445
Toplam	992	141	851

Tablo 20: HHR'nin Kız Çocukları İçin Tercih Ettikleri Meslekler ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Kız Çocuğunuz Hangi Mesleği Seçsin?	Yaş Grupları													
	Toplam	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
Mimar	37	5	3	2	6	4	2	10	-	2	1	1	1	-
Mühendis	30	3	1	2	4	-	10	3	3	1	2	-	1	-
Teknisyen	13	2	1	-	2	2	3	2	-	-	-	-	1	-
Kaptan, Pilot	21	3	5	2	6	2	2	-	-	1	-	-	-	-
Doktor	151	27	20	18	22	15	17	9	10	6	5	1	1	-
Avukat	71	9	10	17	12	9	3	3	2	2	3	-	1	-
Hakim	36	4	5	10	2	4	4	1	3	2	1	-	-	-
Orta veya Lise Öğretmeni	49	7	4	6	9	12	4	2	2	1	1	1	-	-
İlkokul Öğretmeni	35	4	4	4	5	4	6	7	1	-	-	-	-	-
Din Görevlisi	4	1	-	-	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-
Üst Kademe Yönetici	5	-	-	3	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Kamu İdareci Memuru	16	1	2	3	4	-	2	2	-	1	1	-	-	-
Ticaret	6	1	1	-	1	-	2	-	-	-	-	1	-	-
Polis	9	1	2	-	3	1	-	1	-	-	1	-	-	-
Çiftçi	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Öğretim Üyesi	19	6	-	1	1	4	2	2	1	2	-	-	-	-
Kendi Tercihine Bırakırım	488	47	54	53	71	79	74	31	20	25	16	10	6	2
Toplam	992	121	112	121	149	138	132	75	42	43	32	14	11	2

Tablo 21: HHR'nin Kız Çocukları İçin Tercih Ettikleri Meslekler ve Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Kız Çocuğunuz Hangi Mesleği Seçsin?	Öğrenim Durumu								
	Toplam	Ok-yazar	Okul	Orta ve	Lise ve	Yüksek	Yüksek		
		Değil	B.memiş	İlkokul	Dengi	Dengi	Okul	Lisans	Doktora
Mimar	37	2	-	15	5	11	4	-	1
Mühendis	30	-	-	12	7	6	4	1	-
Teknisyen	13	-	-	7	2	1	3	-	-
Kaptan, Pilot	21	-	-	5	5	11	-	-	-
Doktor	151	-	3	38	48	42	18	2	-
Avukat	71	1	1	27	22	15	5	-	-
Hakim	36	-	1	8	9	10	8	-	-
Orta veya Lise Öğretmeni	49	1	1	15	14	11	7	-	-
İlkokul Öğretmeni	35	-	1	10	9	14	1	-	-
Din Görevlisi	4	-	-	3	-	-	1	-	-
Üst Kademe Yönetici	5	-	-	1	1	-	3	-	-
Kamu İdareci Memuru	16	-	-	4	5	5	2	-	-
Ticaret	6	-	-	-	2	4	-	-	-
Polis	9	-	-	3	1	2	3	-	-
Çiftçi	2	-	-	1	-	1	-	-	-
Öğretim Üyesi	19	1	-	3	5	5	4	1	-
Kendi Tercihine Bırakırım	488	4	5	164	100	158	53	21	2
Toplam	992	9	12	316	235	296	116	6	2

3. Çocukların Boş Zamanlarda Çalışması

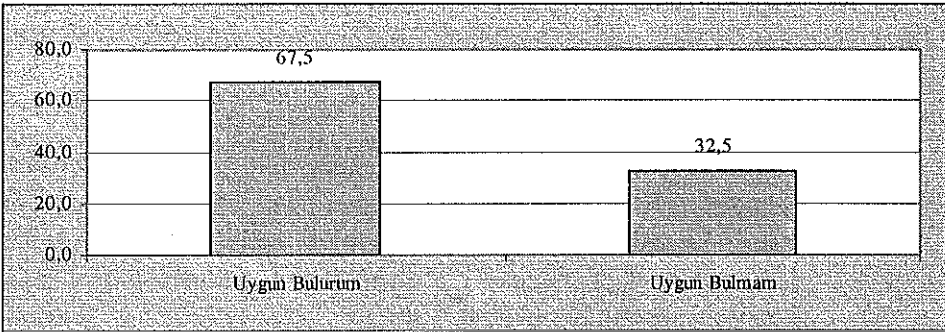
Deneklerin önemli bir kesimi (% 67,5) çocuklarının hayata hazırlanmaları açısından boş zamanlarında çalışmalarını uygun bulduklarını belirtmişlerdir. Üçte birlik kesim ise çalışmalarını tercih etmemektedir. Çocuklarının hayata hazırlanmaları açısından boş zamanlarında çalışmalarını uygun bulan HHR'nin oranı 1988 yılında % 90'ın üzerinde idi (DPT, 1992; 213). Görüldüğü üzere, zaman içinde aileler, kısmen ekonomik düzeylerinin gelişmesine kısmen de çocuklarının mesleğe hazırlanmalarında daha titiz davranmalarına bağlı olarak, çocuklarının hayata hazırlanmaları açısından boş zamanlarında çalışmalarını uygun bulmamaktadır.

Hem kadınların hem de erkeklerin % 67'si çocuklarının hayata hazırlanmaları açısından boş zamanlarında çalışmalarını uygun olacağı görüşündedirler.

Tüm yaş gruplarındaki deneklerin büyük bir çoğunluğu geleceğe hazırlanmaları bakımından boş zamanlarında çalışmalarını uygun bulmakla birlikte, bu oranın yaşla birlikte arttığı görülmektedir.

Deneklerin eğitim düzeyi ile çocuklarının geleceğe hazırlanmaları açısından boş zamanlarında çalışmalarını isteyip istememeleri arasında bir ilişki bulunmamakta, fakat okuryazar olmayanlar hariç, diğer tüm grupların çoğunluğunun çocuklarının çalışmasını uygun buldukları görülmüştür.

Grafik 8: HHR'nin Çocuklarının Geleceğe Hazırlanmaları İçin Boş Zamanlarında Çalışmaları Konusunda Düşünceleri (%)

Tablo 22: HHR'nin Çocuklarının Geleceğe Hazırlanmaları İçin Boş Zamanlarında Çalışmaları Konusunda Düşünceleri ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Çocukların Gelecekleri İçin Boş Zamanlarda Çalışmaları	Cinsiyet		
	Toplam	Kadın	Erkek
Uygun Bulurum	670	95	575
Uygun Bulmam	322	46	276
Toplam	992	141	851

Tablo 23: HHR'nin Çocuklarının Geleceğe Hazırlanmaları İçin Boş Zamanlarında Çalışmaları Konusunda Düşünceleri ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Çocukların Gelecekleri İçin Boş Zamanlarda Çalışmaları	Toplam	Yaş Grupları												
		20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
Uygun Bulurum	670	70	69	81	98	98	87	57	31	32	26	11	10	2
Uygun Bulmam	322	51	43	40	51	40	47	18	11	11	6	3	1	-
Toplam	992	121	112	121	149	138	134	75	42	43	32	14	11	2

Tablo 24: HHR'nin Çocuklarının Geleceğe Hazırlanmaları İçin Boş Zamanlarında Çalışmaları Konusunda Düşünceleri ve Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Çocukların Gelecekleri İçin Boş Zamanlarda Çalışmaları	Toplam	Öğrenim Durumu							
		Ok.yazarı		Okul		Orta ve Lise ve		Yüksek	Yüksek
		Değil	B.memmiş	İlkokul	Dengi	Dengi	Okul	Lisans	Doktora
Uygun Bulurum	670	3	8	221	162	194	76	4	2
Uygun Bulmam	322	6	4	95	73	102	40	2	-
Toplam	992	9	12	316	235	296	116	6	2

III. SONUÇ

25 Temmuz-10 Ağustos 2002 tarihleri arasında Üsküdar genelindeki 53 mahallede 141'i kadın ve 851'i erkekten oluşan toplam 992 HHR ile yapılan anket çalışması ile DPT'nin 1988 yılında Türkiye genelindeki 18.210 HHR ile yapmış olduğu araştırma sonuçlarını karşılaştırdığımızda aşağıdaki sonuçlara ulaşmamız mümkün olmaktadır.

- HHR'nin çocuklarının eğitimi konusundaki tercihleri, cinsiyet açısından daha önceleri farklılık gösterirken, bu farklılık zamanla ortadan kalkmıştır. Nitekim, 1988 yılında HHR'nin % 74'ü erkek çocuklarının, % 64'ü ise kız çocuklarının okuyabildikleri kadar okumaları gerektiğini dile getirirlerken, 2002 yılında tüm deneklerin % 83'ü hem kız hem de erkek çocuklarının okuyabildikleri kadar okumaları gerektiğini belirtmişlerdir.

- 1988 yılı ile 2002 yılları arasında, HHR'nin çocuklarının ortaöğretimde hangi lisede okumaları konusundaki tercihleri önemli düzeyde değişiklik göstermiştir. Şöyleki, genel liseler, ticaret liseleri, meslek liseleri ve imam-hatip liseleri daha az tercih edilir hale gelirken, anadolu liseleri ile yabancı dille eğitim yapan liselerin daha fazla tercih edilir bir düzeye çıktığı görülmektedir. Nitekim, genel liseleri tercih edenlerin oranı % 25,9 dan % 22'ye, ticaret liselerini tercih edenlerin oranı % 6,9'dan % 5,5'e, meslek liselerini tercih edenlerin oranı % 34,5'den % 12,4'e ve imam-hatip liselerini tercih edenlerin oranı ise % 2,3'den % 1,9'a düşerken, anadolu liselerini tercih edenlerin oranı % 21,5'den % 23,3'e, yabancı dille eğitim yapan liseleri tercih edenlerin oranı da % 8'den % 31,9'a yükselmiştir. Meslek liselerini tercih edenlerin oranının bu denli düşük, yabancı dille eğitim yapan liselerin ise bu denli yüksek oranlarda tercih edilmesi, özellikle üzerinde düşünülmesi ve devletin bu konuda yeniden ciddi bazı düzenlemeler yapması gerektiği bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Bireylerin ve toplumun dinsel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla din kültürünün verilmesi ve dini kişiliğin kazandırılması ile açıklanabilecek dini eğitim konusundaki HHR'nin bakış açıları, zaman içinde belirgin bir farklılık göstermektedir. Şöyleki, 1988 yılındaki deneklerin % 98'i çocuklarına dini eğitim verilmesini isterken, bu oran 2002 yılında Üsküdar ilçesinde % 80'lerin altına düşmüştür. Bu düşüş, özellikle muhafazakar kimliği nispeten ön planda olan bir ilçemiz açısından ciddi boyutlardadır. Ülkemizde Cumhuriyet döneminde din eğitimi konusunda çok farklı uygulamalar ortaya çıkmıştır. Örneğin, bir dönem eğitim programlarında yer almazken, bir dönem seçmeli ders olarak yer almış, bir dönem ise Anayasa gereği zorunlu hale getirilmiş ve halen bu şekilde devam etmektedir. Son yıllarda üzerinde oldukça fazla tartışma yapılan bu konunun önyargılardan uzak ve objektif bir şekilde yeniden ele alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Kanaatimizce, son yıllarda misyoner faaliyetlerinin artış göstermesi ve gençlerimizin bir taraftan Hıristiyanlığı seçer hale gelmeleri, diğer taraftan Satanist eğilimlerin az da olsa ortaya çıkması dini eğitim konusuna daha fazla eğilmemiz gerektiğini gözler önüne sermektedir.

- Hem 1988 DPT Araştırmasında, hem de Üsküdar araştırmamızda deneklerin çoğunluğu çocuklarına dini eğitimin okulda verilmesini istemektedir. Ancak, dini eğitimin okulda verilmesini isteyenlerin oranı zaman içinde oldukça fazla artış göstermiştir. Nitekim, bu oran 1988 yılında % 39 iken, 2002 yılında % 64'e yükselmiştir.
- Her iki araştırmada da deneklerin çoğunluğu erkek çocukları için tercih ettikleri mesleklerin başında doktorluk ve mühendislik gelmektedir. Ancak, 1988 yılındaki araştırmada doktorluk mühendisliğe göre daha fazla tercih edilir iken, 2002 yılındaki araştırmamızda ise bunun tam tersi bir durum ortaya çıkmış ve mühendislik doktorluğa nispeten daha fazla tercih edilen bir meslek alanı haline gelmiştir.
- Kız çocukları için de en fazla tercih edilen mesleklerin başında doktorluk gelmektedir. Ancak, erkek çocuklardan farklı olarak kızlar için tercih edilen ikinci meslek türü mühendislik değil, öğretmenliktir. Yani, zamanla, erkek ve kız çocukları için tercih edilen meslek türlerinde pek bir değişiklik olmamıştır.
- Çocuklarının hayata hazırlanmaları açısından boş zamanlarında çalışmalarını uygun bulduklarını belirtenlerin oranı zaman içinde azalmıştır. Nitekim, bu oran 1988 yılında % 90'ın üzerinde iken, 2002 yılında % 68'lerin altına düşmüştür. Görüldüğü üzere, zaman içinde aileler, kısmen ekonomik düzeylerinin gelişmesine kısmen de çocuklarının mesleğe hazırlanmalarında daha titiz davranmalarına bağlı olarak, çocuklarının hayata hazırlanmaları açısından boş zamanlarında çalışmalarını uygun bulmamaktadır.

KAYNAKLAR

- Ali Osman Özcan; **Ülkemiz İçin İsaletli Olabilecek Bir Mesleğe Yönelme Denemesi**, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 3251, 1985.
- DİE; **2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri**, Yayın No. 2759, Ankara, 2003.
- DİE; **2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, İstanbul**, Yayın No. 2732, Ankara, 2002.
- İTO; **Ulusal Eğitimde Özel Okulların Yeri ve Sorunları**; İstanbul; Yayın No. 1996-60.
- Osman Özsoy; **Geleceğin Gözde Meslekleri**, İstanbul: Yeni Şafak armağanı, (ty).
- Sedat Murat; "2000'li Yıllara Doğru Eğitim Yapımız", **Mercek Dergisi**, Yıl. 5, Sayı. 16, Ocak-Nisan 1996, ss. 142-149.
- Sedat Murat-Halis Yunus Ersöz; **Ümraniye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı**, İstanbul: Ümraniye Belediyesi Yayınları, 2003.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı; **2002 Yılı Başında Milli Eğitim**, www.meb.gov.tr, 28.11.2001.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı; **Cumhuriyetin 75. Yılında Gelişmeler ve Hedefler: Milli Eğitim**, Ankara; Milli Eğitim Basımevi; 1998.

EK: Anket

ÜSKÜDAR İLÇESİ HANE HALKI ANKETİ

1- Sizce Çocuklar Ne Kadar Tahsil Yapmalıdır?

	<u>Kız</u>	<u>Erkek</u>
İlkokulu bitirmeli	1	7
Ortaokulu bitirmeli	2	8
Liseyi bitirmeli	3	9
Yüksek Okulu bitirmeli	4	10
Okuyabildiği kadar okumalı	5	11
Hiç okumamalı	6	12

2- Çocukların Hangi Tip Liseye Girmesini İstersiniz?

- 1) Genel lise
- 2) Ticaret lisesi
- 3) Meslek lisesi (Endüstri, sağlık, turizm vb.)
- 4) İmam Hatip Lisesi
- 5) Yabancı eğitim veya özel lise
- 6) Anadolu lisesi

3- Çocuklarınızın Dini Eğitim Almasını İster misiniz?

- 1) Evet
- 2) Hayır

4- (3. soruya "evet" cevabı verenlere sorunuz)

Çocuklarınıza Dini Eğitimin Nerede Verilmesini İstersiniz?

- 1) Ailede
- 2) Okulda
- 3) Kuran kursunda
- 4) Evde özel hoca tutarak
- 5) Yayın organlarında (Radyo.TV)
- 6) Diğer (Belirtiniz).....

5- Çocuklarınızın Hangi Mesleği Seçmesini İstersiniz?

	<u>Kız</u>	<u>Erkek</u>
Mimar	1	20
Mühendis	2	21
Teknisyen	3	22
Kaptan, pilot	4	23
Doktor	5	24
Avukat	6	25
Hakim	7	26
Orta veya lise öğretmeni	8	27
İlkokul öğretmeni	9	28
Din görevlisi	10	29
Üst kademe yönetici	11	30
Kamu idaresi memuru	12	31
Ticaret	13	32
Polis	14	33
Çiftçi	15	34
Tornacı	16	35
Asker	17	36
Öğretim üyesi	18	37
Diğer (Belirtiniz).....	19	38

6- Çocukların Hayata Hazırlanmaları Açısından Boş Zamanlarında Çalışmaları Konusunda Ne düşünüyorsunuz?

- 1) Uygun bulurum
- 2) Uygun bulmam